

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

na téma:

„Právní úprava zajištění a utvrzení dluhů“

Zpracovala: Markéta Cibulková

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Radek Spurný

Plzeň, 2015

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma „Právní úprava zajištění a utvrzení dluhů“ zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Plzni, dne .....

Podpis .....

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu své diplomové práce JUDr. Radku Spurnému za vedení diplomové práce.

Největší dík patří mé rodině, za velikou podporu během celého mého studia.

OBSAH

OBSAH	1
ÚVOD	3
1. HISTORICKÝ VÝVOJ NA ÚZEMÍ ČR.....	5
1.1. Řím	5
1.1.1. Počátek závazků a práva vůbec	5
1.1.2. Rozvoj závazků a zajištění.....	6
1.2. Čechy.....	7
1.2.1. První státní útvary a první společenská pravidla	7
1.2.2. První způsoby zajištění	7
1.2.3. Po Bílé hoře	8
1.2.4. Codex Theresianus.....	9
1.2.5. ABGB a úprava závazků	10
1.2.6. Občanský zákoník 1950.....	11
1.2.7. Občanský zákoník 1964.....	12
1.2.8. Od revoluce do současnosti	12
2. VYMEZENÍ POJMŮ.....	13
2.1. Relativní majetková práva.....	13
2.2. Závazek	13
2.2.1. Dělení závazků.....	15
2.2.2. Charakteristické znaky.....	15
2.3. Zajištění vs. utvrzení	16
3. INSTITUTY ZAJIŠTĚNÍ A UTVRZENÍ DLUHŮ V PLATNÉM PRÁVU	18
3.1. Jistota.....	18
3.2. Ručení.....	22
3.3. Finanční záruka	27
3.4. Zajišťovací převod práva.....	30

3.5.	Dohoda o srážkách ze mzdy a jiných příjmů	34
3.6.	Zástavní právo	35
3.7.	Podzástavní právo.....	46
3.8.	Zadržovací právo	46
3.9.	Závdavek	49
3.10.	Smluvní pokuta.....	51
3.11.	Uznání dluhu.....	54
3.12.	Směnka vlastní.....	57
4.	MEZINÁRODNÍ SROVNÁNÍ.....	59
4.1.	Obecně o závazkových vztazích s mezinárodním prvkem.....	59
4.2.	Srovnání se slovenskou úpravou závazkového práva	60
	ZÁVĚR.....	65
	RESUMÉ.....	67
	SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ	69

ÚVOD

Úvodem je vhodné blíže popsat další části diplomové práce a její cíl. Tématem této diplomové práce je „Právní úprava zajištění a utvrzení dluhů“, bylo zvoleno na základě dvou různých podnětů. Prvním je skutečnost, že právní úprava v České republice doznala v nedávné době změn, které přineslo přijetí nového kodexu občanského práva, tj. zákona č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník (dále v textu jako „NOZ“). Tím se české právní prostředí oprostilo od dosavadní dvojkolejnosti úpravy, kterou poskytoval Občanský zákoník a Obchodní zákoník.

Z tohoto pohledu tedy lze považovat za vhodné v následujícím textu uvést aktuální možnosti zajištění a utvrzení dluhů, které nám nová úprava nabízí, aby se čtenář mohl se všemi instituty seznámit. S tím souvisí i cíl práce, kterým vzhledem k jejímu rozsahu zajisté nemůže být snaha o podání vyčerpávajících informací o všech institutech, nýbrž snaha pomocí metody popisné, komparativní a analytické pokud možno komplexně shrnout jednotlivé instituty, aby čtenář mohl získat představu o nejvhodnějším způsobu zajištění či utvrzení pro jednotlivé životní situace. Dalším cílem je u jednotlivých institutů pojmut úpravu jak ze strany dlužníka, tak ze strany věřitele, aby práce „neznevýhodňovala“ ani jednu ze stran.

Druhým podnětem, který vedl ke zvolení tohoto tématu diplomové práce, je aktuálnost této problematiky pro společnost i každého z nás. V současnosti neustále slýcháme či čteme, že každá druhá rodina „má půjčku“, případně kolik v Česku bylo za uplynulé období nařízeno exekucí. Závazky tedy hýbou společností a našimi životy, lze předpokládat, že tomu tak bude i nadále. Neustále budeme žít „na dluh“. Pro společnost je tedy důležité se touto problematikou zabývat, a to jak z pohledu věřitelů, kteří potřebují neustále zvyšovat svou jistotu na pokud možno dobrovolné plnění dlužníkem ve stanoveném termínu, tak také z pohledu dlužníka, který má naopak zájem na tom, aby jeho dluh byl doprovázen co možná nejmenšími riziky a dodatečnými náklady.

Práce vychází z aktuální literatury, nicméně vzhledem k tomu, že jde o úpravu, jejíž účinnost nemá dlouhou tradici, je pro komplexnější pohled zařazena i starší, ustálenější literatura. S tím souvisí i otázka judikatury a praxe, neboť

bude trvat ještě dlouhá desetiletí, než se vytvoří takový výkladový materiál, který jsme měli k dispozici v návaznosti na starou právní úpravu. Z tohoto důvodu je v textu kladen důraz na východiska právní úpravy a samotnou dikci zákona, naopak judikatura je upozaděna, neboť teprve praxe ukáže, které závěry budou i nadále aplikovatelné.

Co se týká členění textu práce, bylo zvoleno klasické uspořádání do čtyř kapitol. První kapitola, jak název napovídá, je věnována historickému exkurzu. Vzhledem ke snaze o ucelený přehled je v úvodu kapitoly nejdříve pojednáno o počátcích závazků a práva vůbec v době starověkého Říma, na což navazuje vývoj na našem území. Druhá kapitola je zařazena za účelem vymezení pojmů, pro lepší orientaci a také pochopení dalšího textu. Je zvolen postup od nejobecnějšího ke konkrétnímu tak, aby si čtenář mohl co nejlépe udělat představu o závazkovém právu, závazcích, samotném zajištění a utvrzení dluhů. Třetí kapitola představuje stěžejní část celé práce, neboť vymezuje jednotlivé instituty zajištění a utvrzení. Poslední, čtvrtá kapitola je věnována krátkému exkurzu do mezinárodního prostředí. Jejím obsahem je pojednání o závazkových vztazích s mezinárodním prvkem a dále srovnání právní úpravy na území Čech s úpravou Slovenskou. Vzhledem k tomu, že slovenská právní úprava vychází ze stejného základu jako ještě nedávno účinná česká úprava, lze tuto podkapitolu částečně vnímat jako srovnání minulé a aktuální právní úpravy na území ČR, neboť není cílem předchozí kapitoly toto srovnání přinést a neměla by mu tak být věnována přílišná pozornost.

1. HISTORICKÝ VÝVOJ NA ÚZEMÍ ČR

1.1. Řím

1.1.1. Počátek závazků a práva vůbec

Pokud chceme pojednat o historii od počátku, komplexně, je nutné se vrátit až do dob starověkého Říma. Základy závazkového (obligačního) práva, stejně jako dalších právních odvětví, nalezneme v právu římském. Ačkoli úplné počátky sahají do nejstarší doby, samotný rozvoj spadá až do doby pozdější, pokročilejší, spojené s hospodářským a společenským vývojem, a tím i nutností stále větší regulace. Toto období je již spojeno s vyšším stádiem vývoje myšlení společnosti, ale také s vývojem věcných práv a právního myšlení vůbec, což lze pokládat za nutný předpoklad rozvoje závazkových právních vztahů.¹

Již v římském právu byl zdůrazněn základní znak závazkových práv, jejich relativnost, která přetrvala jako určující i pro dnešní zařazení závazků pod relativní majetková práva. Závazek je vždy utvářen mezi konkrétními subjekty a nelze tedy hovořit o působnosti *erga omnes*. Tento znak můžeme spatřovat v době římské ve snaze chránit svá práva, proto žaloby k ochraně obligací byly vždy vedeny jako „útok“ jedné osoby proti osobě druhé. Naproti *actiones in personam*, tj. žalobám osobním na ochranu relativních práv, se lze v římském právu setkat i s *actiones in rem*, tj. věcnými žalobami absolutního charakteru, které ochraňují právní povinnost stanovenou obecně.

Římské právo spojovalo vznik zvláštní povinnosti, stanovené konkrétní osobě, proti které byla *actiones in personam* vedena, zpravidla se dvěma důvody. Jednoduše tedy lze rozlišovat mezi obligacemi zakládajícími se na dohodě mezi subjekty a obligacemi vzniklými z protiprávního jednání, a s tím spojenou povinností jednoho subjektu nahradit vzniklou újmu subjektu druhému. Toto dělení se dochovalo dodnes. Římské právo chápe obligaci jako právní vztah mezi dvěma stranami, kdy jedna strana je oprávněna na základě zvláštního důvodu požadovat na straně druhé určité chování spočívající v jednání, opomenutí či nekonání. Strana druhá je povinna požadované chování splnit a za splnění své povinnosti ručí svým majetkem. Obligační vztah samotný pak římské právo pozdější doby spatřuje právě v možnosti uspokojit se z majetku protistrany

---

¹ KINCL, J.; URFUS V.; SKŘEJPEK, M. Římské právo. 2., dopl. a přeprac. vyd., v nakl. Beck 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 1995, s. 210. Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 80-7179-031-1.

v případě, že nesplní svoji povinnost. Vázanost majetku byla náhradou za původní osobní vázanost dlužníka, kterého neuspokojený věřitel mohl potrestat uvězněním, prodat do otroctví nebo dokonce zbavit života. Pojem obligace pro označení závazku se z původního latinského označení pro spoutání, svázání „obligatio“ zachoval dosud.²

Stejně jako dnes i před mnoha staletími bylo uspokojení z dlužníkovra majetku velmi nejisté. Možnosti věřitele uspokojit svůj nárok odejmutím části dlužníkovra majetku předcházelo řízení před soudem, které mohlo být otázkou běhu na dlouhou trať a samotný úspěch v soudním řízení ještě nutně neznamenal i úspěšné uspokojení nároku věřitele. Ten byl závislý na stavu majetku dlužníka, a proto mohlo dojít k situaci, kdy nebylo z čeho nárok věřitele uspokojit. Nejen to vedlo ke snaze najít nové řešení jak posílit postavení věřitele a zajistit závazky i pro případy majetkového nedostatku na dlužnické straně.

1.1.2. Rozvoj závazků a zajištění

S postupem času se můžeme setkat se dvěma základními druhy zajištění věřitelova nároku a to konkrétně se zárukou osobní a zárukou věcnou. Osobní záruka rozšiřuje počet subjektů závazkového vztahu, když tuto záruku může poskytnout jak dlužník sám ve formě závětku, přetorského slibu či konvenční pokuty, ale nově také osoba třetí ve formě dlužnické solidarity a rukojemství. K osobě dlužníka nám tak přistupuje osoba další, která se zavazuje za splnění. Postavení věřitele, jehož obligační nárok byl zajištěn věcnou zárukou, bylo posíleno v tom smyslu, že věřitel již nemusel spoléhat na budoucí a nejistou hospodářskou situaci dlužníka pro případ nutnosti uspokojit svůj nárok z jeho majetku. Dlužník dal věřiteli určitou věc do zástavy již při samotném vzniku závazkového vztahu a věřitel se z ní mohl uspokojit v případě, že dlužník svou povinnost nesplnil. Tím byly položeny základy a principy pro další vývoj obligací.

---

² KINCL, J.; URFUS V.; SKŘEJPEK, M. Římské právo. 2., dopl. a přeprac. vyd., V nakl. Beck 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 1995, s. 211. Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 80-7179-031-1.

1.2. Čechy

1.2.1. První státní útvary a první společenská pravidla

Vývoj závazkového práva na našem území vychází z kořenů práva římského. Stejně jako ve starověkém Římu, i na území Čech byl vývoj práv, povinností a potřeby jejich regulace nerozlučně spojen s vývojem společnosti, její organizace a hospodářstvím. S prvními státními útvary na našem území se setkáváme v průběhu 7. – 8. století a tehdy spatřujeme i počátek budoucího vývoje práva na našem území. Organizace prvních společenství byla založena na nepsaných pravidlech, které mohou být označeny za prvotní obyčeje a základ pro budoucí obyčejové právo a tím i právo psané. Původní pravidla byla vývojem společnosti přizpůsobena potřebám lidí a dále ovlivňovala vývoj práva někdy až do 17. století, kdy zaznamenalo psané právo u nás největšího rozmachu. Jeho počátky ale můžeme dohledat již ve století 14., kdy bylo zaznamenávané v prvních soukromých právních sbírkách.

Rozvoj závazkového práva lze spojovat s rozvojem směny, obchodu, řemeslné výroby, s postupným překonáváním naturálního charakteru hospodářství a tím i zvyšující se potřeby kapitálu.³ Stejně jako v právu římském, i na našem území tak s rozvojem závazkového práva stále více a více sílila potřeba regulace práv a povinností závazkových vztahů, především pak posílení postavení věřitele a upevnění jeho možnosti vymoci svůj nárok. V prvopočátku byla úprava velmi kusá, a pokud nějaká byla, tak do jisté míry konkrétní, aplikovatelná pouze na přesně vymezené případy. Tak se například v městském právu setkáváme s ručením prodávajícího za faktické vady prodávaného koně.⁴

1.2.2. První způsoby zajištění

Dlouhým a složitým vývojem prošel, nejen na našem území, velmi oblíbený a používaný institut ručení. Podobně jako v římském právu původně ručil dlužník svou osobou, ctí, postavením a dokonce i svým životem. I u nás se můžeme setkat s otroctvím a později s vězením pro dluhy. S vývojem společnosti však moc věřitele nad dlužníkem a jeho životem upadala a objevovala se snaha zajistit postavení věřitele vhodnějšími prostředky. Později se můžeme setkat

---

³ MALÝ, K. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Praha: Linde Praha a.s., 1997, s. 113. ISBN 80-72010-45x.

⁴ MALÝ, K. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Praha: Linde Praha a.s., 1997, s. 113. ISBN 80-72010-45x.

s ručením v několika formách. Pozvolný úpadek zaznamenávalo ručení osobní svobodou. To bylo možné buď jako ležení, kdy dlužník musel na své náklady pobývat v hostinci spolu se svými služebníky do té doby, dokud nesplnil svou povinnost, nebo ve formě dlužnického vězení. Obě tyto formy však spíše zhoršovaly možnost dlužníka splnit svou povinnost a prodlužovaly dobu splnění. Oblíbeným, později také zakázaným způsobem ručení, bylo ručení ctí ve formě lání pro peníze. Do doby splnění závazku ztrácel dlužník svou čest a tím byl omezen na mnoha společenských aktivitách a účasti na společenském vyžití vůbec. To bylo v této době chápáno velmi negativně. Nejběžnějším způsobem ručení za dluhy se stalo ručení majetkem, se kterým se setkáváme ve formě obranného listu či zástavního práva ve prospěch věřitele, kdy zpočátku dlužník ručil celý svým majetkem. S postupem času se však uplatňuje ručení individuálně určeným jměním, tj. pouze částí dlužníkovy majetku.

Se snahou o zvýšení jistoty věřitele na své uspokojení je spojeno přistoupení další osoby k osobě dlužníka a tím vznik institutu rukojemství. Rukojmí, tj. osoba odlišná od původního dlužníka, ručil za splnění povinnosti původně na prvním místě, s postupem času však plnil místo dlužníka pouze v případě, že dlužník svoji povinnost nesplnil.⁵

1.2.3. Po Bílé hoře

Nutno podotknout, že právní úprava na našem území byla velmi roztržitá a mnohdy nejasná, proto bylo jen otázkou času, kdy bude nevyhnutelné úpravu ujednotit do jednoho přehledného předpisu. Počátek snahy o odstranění partikularismu na našem území sledujeme v době pobělohorské. Bylo nutné odstranit roztržitost územní i osobní, tedy rozdíly v právní úpravě pro jednotlivé stavy (městský, zemský, vrchnostenský). První snahy nebyly příliš úspěšné a zásadnější krok vpřed přineslo až ustanovení dvou komisí složených ze znalců práva, ke kterému došlo roku 1709. Úkolem komisí bylo úpravu ujednotit, nicméně počátky byly velmi rozpačité.

Práce pokračovaly i po nástupu Karla IV., nicméně tempo práce bylo mnohem menší, než se předpokládalo, a nakonec práce ustaly úplně. Výsledkem mnohaletých snah byl pouze jeden díl kodifikace místo původních devíti

---

⁵ MALÝ, K. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Praha: Linde Praha a.s., 1997, s. 116 - 118. ISBN 80-72010-45x.

plánovaných pražskou komisí. Další postup poté zmařila válka po smrti Karla IV., a když se komise po válce měla vrátit k započatému dílu, někteří členové již nebyli na živu. Ani doplnění komisí novými členy nakonec očekávaný výsledek nepřineslo a naše území si na jednotnou kodifikaci muselo ještě nějakou dobu počkat.⁶

1.2.4. Codex Thesianus

Další komise byla složena za vlády Marie Terezie. Na základě jejího návrhu bylo rozhodnuto o rozdělení práva na část práva soukromého a část práva veřejného s tím, že komise se bude aktuálně zabývat pouze kodifikací práva soukromého. Nicméně i tato komise nepracovala dle původního očekávání a mezi členy vládly velké rozpory, kvůli nimž bylo sídlo komise přemístěno do Vídně.

Země Marie Terezie se přece dočkaly. V roce 1766 byl vypracován spis s názvem Codex Thesianus, ale již od počátku bylo zřejmé, že velká očekávání společnosti toto dílo nenaplní, neboť úprava byla velmi rozsáhlá, a nestala se výlučným kodexem pro celé území. Nicméně i přesto bylo rozhodnuto o vypracování překladů do dalších jazyků, práce však byla v průběhu zastavena, a bylo rozhodnuto o přepracování díla, kdy zásadní změnou mělo být zevšeobecnění, vynechání zbytečných detailů a učebnicových pasáží.

V důsledku sílících hlasů, které byly proti univerzální úpravě pro celé území, práce zanedlouho opět začaly zpomalovat. Naopak začalo být prosazováno, aby byl brán zřetel na ducha národů a jejich konkrétní potřeby.⁷ Změna nastala po smrti velké panovnice.

Nástupce Marie Terezie, její syn Josef II., se do inovací pustil s ještě větší vervou než jeho matka. Opět byly započaty práce kodifikační komise, ale ani za života Josefa II. nebylo přepracované celé původní dílo Theresiánského Codexu, nýbrž pouze jeho první díl, a smrtí Josefa II. se práce zase zpomalily. Nakonec byla původní komise úplně zrušena a nový císař Leopold II. zřídil komisi novou, která však měla dosud vydané předpisy nejen občanského práva pouze prozkoumat, nikoli přepracovat. Původní záměr však byl zmařen a postupem času

---

⁶ SCHELLE, K.; TAUCHEN, J. Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2012, s. 8 – 9. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-87475-16-4.

⁷ SCHELLE, K.; TAUCHEN, J. Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2012, s. 10 – 12. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-87475-16-4.

bylo od přezkoumávání přikročeno k pokračování v původním zákonodárném procesu, který byl určitým způsobem završen až za vlády dalšího panovníka.

Zásadní krokem k vzniku velkého díla bylo na tehdejším Západohaličském území uvedení v platnost („na zkoušku“) přepracované osnovy kodexu občanského práva. Po dalších dohadách, přepracováních a úpravách celé rakouské císařství mimo zemí uherské koruny konečně dostalo svůj kodex až v roce 1811, kdy jej císař vyhlásil jako Všeobecný občanský zákoník patentem s účinností od 1.1.1812.⁸

1.2.5. ABGB a úprava závazků

Všeobecný občanský zákoník⁹ koncepčně vycházel z římskoprávního učení a je považován za vynikající právní dílo. Jeho základním rysem je všeobecnost a výlučnost, a na rozdíl od předchozí právní úpravy, kterou rušil, platil bez výjimky pro všechny obyvatele bez ohledu na jejich majetkové poměry či společenské postavení.¹⁰

ABGB se skládá z Úvodu o 14 paragrafech a 3 dílů. Díl první pojednává o osobním právu, díl druhý o právu k věcem a díl třetí obsahuje ustanovení společná právům osobním a právům k věcem. Úpravu obligací nalezneme jak v druhém díle, který popisuje jednotlivé instituty obligačního práva, tak v třetím díle, kde jsou uvedena obecná ustanovení. Originál byl vyhlášen v němčině.

Všeobecný občanský zákoník znal dva základní způsoby zajištění závazků, jejichž úprava je obsažena v díle třetím, hlavně prvé, ustanovení § 1343: „*Právní způsoby zajistiti závazek a utvrditi právo, kterými se oprávněnému zřizuje nové právo, jsou: závazek třetího za dlužníka a zastavení.*“ Ustanovení dalších paragrafů blíže specifikuje použití zajišťovacích institutů.

Pro závazek třetího lze zvolit dva způsoby, první z nich je přistoupení třetí osoby k závazku jako spoludlužníka, čímž vzniká společenství spoludlužníků. Druhým způsobem je přistoupení třetí osoby k závazku dlužníka jako rukojmí, který nastupuje v pozici dlužníka náhradního pro případ, že hlavní dlužník nesplní svou povinnost. V ustanovení § 1344 je upraven i třetí způsob, kterým je

⁸ SCHELLE, K.; TAUCHEN, J. Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2012, s. 15 – 16. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-87475-16-4.

⁹ v originále: Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie

¹⁰ MALÝ, K. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Praha: Linde Praha a.s., 1997, s. 166. ISBN 80-72010-45x.

přistoupení třetí osoby, a to sice převzetí dlužníkovu závazku třetí osobou se svolením věřitele. Následující ustanovení však přeřazuje tento způsob mezi instituty změny závazku, nikoli jeho utvrzení.¹¹

Utvrzení práva formou zastavení upravoval ABGB institutem zástavní smlouvy, která je stejně jako závazek třetího dvojího druhu. Rozlišuje mezi zástavou movitou a nemovitou, kdy zástavcem může být jak sám dlužník, tak i osoba od dlužníka odlišná. Zastavení movité věci, nazývané též ruční zástava, bylo upraveno jako povinnost dlužníka k předání zástavy věřiteli. Ten má povinnost zástavu opatrovat a vrátit ji zástavci, jakmile je uspokojen. Další povinností věřitele je vystavení zástavního listu zástavci se specifikací zastavené věci tak, aby bylo možné ji odlišit od jiných věcí. Naproti tomu zastavení nemovité věci muselo být zaneseno do zástavních knih.¹² Institut zástavního práva byl upraven velmi podrobně a vliv této úpravy lze sledovat dodnes.

1.2.6. Občanský zákoník 1950

Již před 1. světovou válkou sílily hlasy po změnách občanskoprávního kodexu tak, aby vyhovoval potřebám soudobé společnosti. Odborné veřejnosti však bylo jasné, že ABGB je prací, které byla věnována dlouhá desetiletí, a není tedy reálné úpravy provést ze dne na den. Nejintenzivnější práce revizní komise probíhaly na počátku třicátých let. Jejich výsledkem bylo vydání revizní osnovy v roce 1930, která byla podrobena ostré kritice veřejnosti. Neúspěšný byl také pokus vydat nový kodex k 20. výročí vzniku republiky a další snahy byly zmařeny nastupující válkou. Poválečné území navázalo na předpisy před mnichovským diktátem.¹³

Další komplexní právní předpis občanského práva upravující i závazkové právo na sebe nenechal dlouho čekat. Stal se jím Občanský zákoník účinný od roku 1.1.1951.¹⁴ Důvodem jeho přijetí byla potřeba přizpůsobit občanské právo principům nově vznikajícího socialistického státu. A nutno podotknout, že tehdejší režim si právo ke svému obrazu přetvářel s úctyhodnou rychlostí. Co se dříve zdálo být nemožným, bylo nyní realitou. Občanskému právu byla dána

---

¹¹ Ustanovení §§1343 - 1347 zák. č. 946/1811 Sb., Všeobecný občanský zákoník

¹² Ustanovení §1368 zák. č. 946/1811 Sb., Všeobecný občanský zákoník

¹³ SCHELLE, K.; TAUCHEN, J. Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2012, s. 18 – 20. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-87475-16-4.

¹⁴ Zákon č. 141/1950 Sb., Občanský zákoník

nová, lidštetjší, jednodušší a hlavně socialisticky vhodná tvář. Tu lze spatřit již v definici závazků, upravených ve čtvrté části z celkového počtu šesti částí, kdy ustanovení § 211 staví vznik závazků z provádění jednotného hospodářského plánu na první místo výčtu možných způsobů vzniku.¹⁵ Byly zachovány staré instituty závazkového práva, nicméně dostaly nový, vhodný, obsah. Tento kodex, jehož účinnost byla omezena na pouhých 14 let, byl ve srovnání s následující úpravou kodexem soukromého práva založeným na demokratických principech.

1.2.7. Občanský zákoník 1964

O demokracii můžeme jen těžko hovořit v souvislosti s úpravou následující, která s několika zásadními novelizacemi platila donedávna. Ve společnosti se začaly prosazovat názory volající po nové úpravě, která by reagovala na změny společnosti a odpovídala aktuálním potřebám. Ty již Občanský zákoník z roku 1950 neuspokojoval. Proto byl vytvořen kodex nový¹⁶ tak, aby dokonale vyhovoval komunistické ideologii a potřebám tehdejší společnosti. Některé instituty občanského práva byly přeneseny přímo do Ústavy a zákoník obsahoval úpravu pouze základních občanskoprávních vztahů, doplněn byl mnoha dalšími specifickými předpisy, jež obsahovaly určitou část občanského práva. Do závazkového práva přinesl několik novinek, mezi nimi například dohodu o srážkách ze mzdy nebo uložení věci do notářské úschovy.

1.2.8. Od revoluce do současnosti

Původní text zákona z roku 1964 byl již před revolucí zásadně upravován, ale největší změny nastaly až po roce 1989. Mezi nejzásadnější patří novely v letech 1969, 1982, 1988, 1990, a tzv. velká novela č. 509/1991 Sb. Postupně byl rozšířen předmět úpravy o další společenské vztahy, předpis byl zmodernizován a terminologie upravena na úroveň obvyklou pro moderní evropské kodexy soukromého práva. Nicméně ani novelizace kodexu tak, aby odpovídal aktuálním potřebám, nezabránila rostoucím snahám o novou, moderní kodifikaci. Mezníkem byl rok 2000, kdy započaly práce na novém, nyní platném a účinném kodexu občanského práva, zák. č. 89/2012 Sb., který je známý jako Nový občanský zákoník (NOZ).

---

¹⁵ Zákon č. 141/1950 Sb., Občanský zákoník

¹⁶ Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník

2. VYMEZENÍ POJMŮ

2.1. Relativní majetková práva

Pokud chceme uchopit zajištění a utvrzení dluhů komplexně, pochopit jejich význam a možnosti využití, je nutné nejdříve vymezit základní pojmy, nejlépe postupně, od nejobecnějšího ke konkrétnímu. Začneme tedy u pojmu majetková práva.

Majetková práva jsou dělena do dvou základních skupin na práva absolutní a práva relativní. Absolutní majetková práva působí vůči všem, *erga omnes*, musí být respektována všemi. Jejich úprava obsažená v NOZ je převážně kogentní, tj. pokud to zákon nepřipouští, není možné se odchýlit ujednáním stran. Mezi absolutní práva je zařazena úprava věcných práv a práva dědického. Naproti tomu relativní majetková práva jsou práva obligační, závazková. Ustanovení upravující majetková práva jsou povětšinou dispozitivní, tj. stranám je ponechán prostor pro vlastní ujednání.¹⁷ Toho je v praxi hojně využíváno tak, aby ujednání upravující konkrétní závazek co nejlépe vyhovovala stranám.

2.2. Závazek

Stěžejním pojmem části věnující se relativním majetkovým právům je pojem závazek. Zákon pod pojmem závazek v ustanovení § 1721 NOZ rozumí právo věřitele vůči dlužníku na určité plnění jako na pohledávku a tomu odpovídající povinnost dlužníka toto právo splněním dluhu uspokojit. Závazek lze definovat jako: „*Společenský vztah, z něhož má osoba oprávněná (věřitel) vůči osobě povinné (dlužník) právo na jeho určité chování – plnění (pohledávku) a dlužník má povinnost toto právo uspokojit (dluh), který je upraven právem (tedy je jeho obsah za právem stanovených podmínek vynutitelný a chráněný)*“.¹⁸ Základními prvky závazků jsou dle výše uvedeného dva subjekty, věřitel jako osoba oprávněná a dlužník jako osoba povinná. V širším uchopení závazků se můžeme setkat i s jiným označením stran, například ve spojení s ustanoveními o smlouvě jako prodávající a kupující. Pro potřebu tématu zajištění a utvrzení však nejlépe vystihuje podstatu subjektů označení věřitel a dlužník.

---

¹⁷ RABAN, P., et al. Občanské právo hmotné: Relativní majetková práva. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2013, s. 21 - 22. ISBN 978-80-87713-10-5.

¹⁸ RABAN, P., et al. Občanské právo hmotné: Relativní majetková práva. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2013, s. 22. ISBN 978-80-87713-10-5.

Zákon připouští pluralitu těchto subjektů, můžeme se tedy setkat s více osobami na pozici oprávněného i povinného, tyto závazky lze označit jako společné závazky. S pluralitou subjektů je spojena i otázka plnění. V případě dělitelného plnění je každý z věřitelů oprávněn pouze ve velikosti svého dílu¹⁹ a dlužník dluží pouze svůj díl. U nedělitelného plnění je každý z věřitelů oprávněn požadovat splnění celého dluhu po kterémkoli z dlužníků. Dlužnická solidarita označuje společný a nerozdílný dluh více povinných, kdy k plnění dochází podle zásady jeden za všechny, všichni za jednoho. Solidárně jsou dlužníci zavázáni, stanoví-li to ujednání nebo zákon. Předpokládá se tak v případě dlužníků – podnikatelských subjektů.

Předmětem závazků je konkrétní chování subjektů, především ve spojení s obsahem závazků, tj. právy a povinnostmi konkrétních subjektů. Jak již bylo uvedeno, právo věřitele požadovat plnění od dlužníka je označováno jako pohledávka, naproti tomu povinnost dlužníka poskytnout plnění jako dluh. Aktuální platná právní úprava se snaží pojmosloví jednotně dodržovat, k tomu blíže důvodová zpráva: *„Oproti dosavadnímu zákonnému stavu se osnova přidrží jasného pojmového obsahu slov dlužník, věřitel, právo, povinnost, pohledávka, dluh, závazek, smlouva a nesměšuje je. Úvodní ustanovení čtvrté části naznačují základní obsah těchto pojmů... Co má být plněno, je dluh, kdo plní, je dlužník. Věřitel je ten, komu má být plněno; jeho právo na plnění je pohledávka... Osnova je důsledná při dodržování této terminologie, a tak nezaměňuje např. závazek s dluhem, smlouvu se závazkem nebo právo s nárokem, jak se dnes i v základních právních předpisech často děje, což relativizuje jejich pojmový obsah i srozumitelnost zákona.“* Jak můžeme dovodit již z označení majetková práva, předmětné plnění musí být majetkové povahy a odpovídat zájmu věřitele. Naproti tomu pro zájem věřitele zákon tuto podmínku (majetkovou povahu) nestanoví.²⁰ Těžko si můžeme představit situaci, kdy by věřitel přistoupil na zajištění ve formě, která by neodpovídala jeho zájmu.

---

¹⁹ Pokud není smluvně upraveno jinak, má se za to, že jsou díly stejně velké.

²⁰ TINTĚRA, T. Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku. 1. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 16. Teoretik. ISBN 978-80-87576-75-5.

2.2.1. Dělení závazků

Pro přehlednost jsou závazky děleny. Jako jeden z možných způsobů dělení lze provést dělení podle důvodu vzniku závazku, které je poté podkladem i pro rozdílnou právní úpravu. Zákon rozlišuje primárně mezi dvěma skupinami, tj. závazky smluvními a závazky mimosmluvními. Smluvní závazky lze dále rozlišovat na závazky z uzavřené smlouvy (kontraktní) a závazky kvazikontraktní. U mimosmluvních závazků rozlišujeme závazky deliktní (z porušené povinnosti smluvní, z porušené povinnosti zákonné, z porušení dobrých mravů), závazky kvazideliktní a jako poslední skupinu závazků vzniklých z jiných právních skutečností.²¹

2.2.2. Charakteristické znaky

Společné pro jednotlivé skupiny závazků jsou jejich charakteristické znaky. Mezi ty základní můžeme zařadit relativnost, horizontalitu, dispozitivnost, odpovědnost, akcesoritu a subsidiaritu.

Relativnost lze popsat jako vzájemnost práv a povinností konkrétně určených subjektů. Právu jednoho subjektu odpovídá povinnost subjektu druhého a naopak.

Horizontalita spočívá v rovném postavení subjektů. Objektivně jsou si subjekty před zákonem rovny, i když subjektivně mohou své postavení vnímat odlišně. Především dlužník může své postavení chápat jako podřízené, především z důvodu svého dluhu, plnění, ke kterému je povinen. Postavení věřitele naopak může být subjektivně chápáno jako nadřazené. Právě možným zajištěním a utvrzením věřitel své postavení dále posiluje, proto je nutné, aby toto posílení nebylo neomezené a nerovnost pomyslná se nestala nerovností skutečnou. Z toho důvodu zákon stanoví nejrůznější limity, jejichž úkolem je udržet strany závazků v postavení rovném.

Se znakem horizontality souvisí i znak následující, kterým je dispozitivnost. Častým jevem právní úpravy závazkových vztahů je možnost stran odchýlit se od ustanovení zákona vlastním ujednáním. Stranám je tedy poskytnuta smluvní volnost, aby vzájemná práva a povinnosti upravili co nejlépe svým

---

²¹ RABAN, P., et al. Občanské právo hmotné: Relativní majetková práva. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2013, s. 32. ISBN 978-80-87713-10-5.

přáním a představám.²² Jak již bylo výše uvedeno, ustanovení zákona, ač dispozitivní, přináší limity, které nelze překročit.

Akcesoritu můžeme vysvětlit jako vztah závislosti jedné skutečnosti na skutečnosti druhé, primární. Vzniká tedy sekundární povinnost, jejíž existence a zánik sledují osud skutečnosti primární. Přiblížení této charakteristiky závazků přináší Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí z roku 2009: „*akcesorická povaha zajištění je dána zejména tím, že zajišťovací závazek nemůže vzniknout bez existence zajišťovaného (hlavního) závazku a nemůže bez něj existovat*“.²³ Ačkoli akcesorita byla dříve chápána jako základní odlišující vlastnost závazkových vztahů, nová právní úprava přináší mnoho výjimek a její význam tak v mnoha případech upadá. Nicméně stále je nutné vnímat akcesoritu v samotném principu závazků, neboť jejich důvodnost je spojena právě s existencí hlavního závazku a samostatně nemají význam.

Subsidiaritou je rozuměno podpůrné působení obligací, neboť smyslem závazkového právního vztahu je možnost věřitele uspokojit svůj nárok v případě, že není splněn dobrovolně druhou stranou jiným, náhradním způsobem nebo třetí osobou, případně posílit své postavení natolik, aby dlužník byl pod hrozbou nepříznivých sankcí nucen s vynaložením veškerého úsilí dluh splnit sám. Toto náhradní, sekundární, plnění má z povahy věci nastoupit namísto plnění primárního až ve chvíli, kdy k primárnímu plnění dobrovolně nedošlo nebo již není možné, aby k němu došlo. Subsidiaritu je možné chápat z pohledu věřitele jako nejdůležitější vlastnost zajištění a utvrzení dluhů, neboť jejím znakem je zvýšení pravděpodobnosti věřitele na uspokojení jeho práva.

2.3. Zajištění vs. utvrzení

Zásadní změnu do terminologie přinesl NOZ rozlišením institutů na zajišťovací a utvrzovací. Rozlišení plyne z postavení věřitele, podle toho, které mu zvolený způsob přináší, tj. zda jeho postavení pouze posiluje, nebo zda opravdu zajišťuje uspokojení jeho práva plynoucího ze závazkového vztahu.

Zajištění dluhu představuje možnost věřitele získat náhradní plnění v případě, že dlužník svůj dluh dobrovolně nesplní. Toto plnění spočívá v závazku třetí osoby plnit místo dlužníka nebo v jiné majetkové hodnotě poskytnuté věřiteli

---

²² RABAN, P., et al. Občanské právo hmotné: Relativní majetková práva. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2013, s. 25. ISBN 978-80-87713-10-5.

²³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 4. 2009, sp. zn. 33 Odo 1507/2006,

místo primárního plnění. Zajišťovací instituty můžeme dělit podle subjektu, který zajištění poskytuje – dlužník (dohoda o srážkách ze mzdy nebo jiných příjmů) nebo třetí osoba (ručení) a dále také na zajištění věcné (zástavní právo, zadržovací právo, zajišťovací převod práva) a osobní (ručení, finanční záruka, přistoupení k dluhu). Z uvedeného je patrné, že zákon upravuje mnoho způsobů zajištění, a záleží pouze na uvážení stran, které bude nejlépe vyhovovat jejich potřebám, případně zda bude ujednán jeden či více způsobů.

Zvolí-li věřitel utvrzení dluhu, nemá možnost uspokojit svůj nárok náhradním způsobem, tj. u třetí osoby nebo z jiné majetkové hodnoty, tak jako v případě zajištění. Nicméně i utvrzení přináší určité výhody a zlepšení postavení věřitele můžeme spatřovat v několika aspektech. Vyberou-li strany smluvní pokutu, posiluje věřitel své postavení tím, že pod hrozbou smluvní pokuty lze od dlužníka předpokládat vyvinutí vyššího úsilí k dobrovolnému splnění dluhu, případně můžeme smluvní pokutu chápat jako určitou satisfakci pro věřitele ve chvíli, kdy naopak věřitel musí vyvinout vyšší úsilí k uspokojení svého nároku, a musí se domáhat splnění dluhu prostřednictvím soudu nebo dokonce exekuce. Jako druhý způsob utvrzení uvádí NOZ uznání dluhu, které zjednodušuje postavení věřitele. Blíže o jednotlivých institutech závazkového práva označených jako utvrzení a zajištění dluhů pojednává následující kapitola.

3. INSTITUTY ZAJIŠTĚNÍ A UTVRZENÍ DLUHŮ V PLATNÉM PRÁVU

3.1. Jistota

Podobně jako v přechodí části je zaměřen úvod této kapitoly na obecnou úpravu. Úvodními ustanoveními Nového občanského zákoníku pro úpravu týkající se utvrzení a zajištění dluhů jsou ustanovení o jistotě jakožto prostředku a jejím poskytovateli. Ačkoli jistota není novinkou a byla upravena i v předchozím kodexu, nově dostává zásadnějšího významu. Je tomu tak především díky obecnému charakteru, který jí je nově přisouzen. Úvodní ustanovení o jistotě jsou společná, použitelná pro všechny následující zajišťovací a utvrzovací instituty. Jistota tedy není upravena jako zvláštní způsob zajištění či utvrzení závazků, a občanský zákoník nám ani nepodává její přesnou definici. Z následujícího je však patrné, že jistotou je chápáno osobní či majetkové zajištění. Může jím být zástavní právo, které je z pohledu vhodnosti staveno na první místo, ale také poskytnutí osobního zajištění, jak uvádí důvodová zpráva: *„Za dostatečnou jistotu se především považuje zástava, a to zásadně jen do určité výše hodnoty zastavené věci. Není-li možné takovou jistotu složit, lze uznat za dání dostatečné jistoty obstarání způsobilého ručitele.“* Způsobilost ručitele je dále specifikována tak, že musí jít o osobu, která je pro ručitelský závazek vhodná svým majetkem. Také musí být možné tuto osobu žalovat na území České republiky. Hovoříme tedy o osobách, které mají bydliště na území členského státu Evropské Unie, s výjimkou Dánska.²⁴ Ohledně osob, které nesplňují tuto podmínku, je nutné určit v souladu s ustanoveními zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, případně jinou mezinárodní úpravou.²⁵

Povinnost poskytnout věřiteli zajištění může vyplývat přímo ze zákona nebo z ujednání smluvních stran. Zákonná povinnost dlužníka dát jistotu je upravena v mnoha ustanoveních občanského zákoníku, například pro případ vyplácení podílu z likvidačního zůstatku před uspokojením věřitelů právnické osoby, při zajištění práv přehlasovaného spoluvlastníka věci, k zajištění práv osoby oprávněné ze služebnosti, při hrozícím porušení smlouvy, při zajištění práv

---

²⁴ Nařízení Brusel I. (Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech)

²⁵ HULMÁK, M. Občanský zákoník V: závazkové právo: obecná část (§ 1721-2054): komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 1249. ISBN 978-80-7400-535-0.

pronajímatele, pro zajištění práv pachtýře. V některých právních předpisech se můžeme setkat s povinností dlužníka složit peněžní jistotu, tedy zajištění ve formě peněžní částky, které se někdy mylně označuje za kauci. Kauce se od peněžní jistoty odlišuje tím, že v případě nedodržení zajištěné povinnosti propadá celá kauce věřiteli, ale z jistoty se odečte pouze část na uspokojení věřitele, a zbytek je vrácen poskytovateli jistoty.²⁶ Ujednání o povinnosti složit kauci je na základě uvedeného pro dlužníka méně příznivé než povinnost poskytnout jistotu.

Občanský zákoník vymezuje, co nemůže být jistotou i na dalších místech, mimo ustanovení o zajištění a utvrzení dluhů, a to konkrétně ve spojení s nadacemi a fondy, když jako nezpůsobilé býti jistotou uvádí nepeněžité vklady do nadace, nadační jistinu a majetek nadačního fondu.²⁷ Právní úprava ve svých dispozitivních ustanoveních uvádí vyvratitelné domněnky ohledně výše hodnoty jistoty. Jejich stěžejní využití můžeme spatřovat především v případech, kdy povinnost poskytnout jistotu stanoví zákon, a strany si nedohodly jinak. Obecný limit určuje ustanovení § 2013 NOZ, které říká, že nikdo není povinen přijmout věc jako jistotu do částky vyšší, než kolik činí dvě třetiny obvyklé ceny. Pokud věřitel odmítne poskytnutou jistotu jako nezpůsobilou, dlužník svou povinnost nesplnil, a musí věřiteli poskytnout jako jistotu náhradní věc. V případě sporu mezi věřitelem a dlužníkem o to, zda je poskytnutá jistota dostačující, rozhoduje soud.

Právní úprava předkládá i další domněnky o způsobilosti, případně nezpůsobilosti jistoty. Například ve spojení s vklady v bankách, spořitelních a úvěrových družstvech. Ty jsou způsobilou jistotou do výše pojištění, které stanoví zákon o bankách.²⁸ Tato limitace je s ohledem na předchozí právní úpravu novinkou. Dříve bylo možné použít jako způsobilou jistotu celou výši vkladů, proto lze předpokládat, že uvedená limitace povede k snížení zájmu o zajištění touto formou, a ve spojení s bankami bude spíše přistupováno k institutu finanční (bankovní) záruky.²⁹ Zákon uvádí limit také pro zajištění cenným papírem, který je dostatečnou jistotou do tří čtvrtin obvyklé ceny. Ani zajištění nemovitostí nenechal zákonodárce bez omezení. V ustanovení § 2014 NOZ je stanoven limit

---

²⁶ RABAN, P., et al. Občanské právo hmotné: Relativní majetková práva. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2013, s. 67. ISBN 978-80-87713-10-5.

²⁷ HULMÁK, M. Občanský zákoník V: závazkové právo: obecná část (§ 1721-2054): komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 1243. ISBN 978-80-7400-535-0.

²⁸ Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách

²⁹ HULMÁK, M. Občanský zákoník V: závazkové právo: obecná část (§ 1721-2054): komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 1251. ISBN 978-80-7400-535-0.

jedné poloviny pro stavební pozemky, právo stavby a nemovité věci sloužící pro podnikatelské účely.³⁰ Význam zákonných limitů pro hodnotu jistoty je patrný ve spojení s povinností dlužníka poskytnout věřiteli na základě jeho žádosti tzv. dozajištění. To nastane v případě, že poskytnutá jistota ztratila časem svoji hodnotu nebo byla částečně vyčerpána, a nadále nesplňuje limity pro zajištění ujednané či zákonem stanovené. Pokud zajištění dluhu není dostatečné, nezajištěná část dluhu se stává splatnou, nedoplní-li jej dlužník na výzvu věřitele. Nedoplnění jistoty není spojeno s povinností náhrady škody, nevzniká tedy žádná sekundární povinnost dlužníka.³¹ V této úpravě je patrné určité posílení postavení věřitele, který má jistotu, že dluh bude dostatečně zajištěn po celou dobu svého trvání. Nemusí se tedy obávat situace, kdy poskytnuté zajištění v průběhu času ztratí svou hodnotu, jak tomu může být u většiny věcí.

Postavení poskytovatele jistoty je naopak posíleno důležitou novinkou aktuální právní úpravy, kterou je informační povinnost věřitele. Ta byla dříve stanovena pouze v souvislosti s ručením. Věřitel nově musí na žádost toho, kdo poskytuje jistotu, kdykoliv a bez zbytečného odkladu sdělit, jaká je aktuální výše zajištěného dluhu. Přitom není brán ohled na způsob, kterým bylo zajištění poskytnuto.

Dalším důležitým pravidlem uvedeným v ustanovení § 2015 NOZ je limitace zajištění pro úroky, jakožto příslušenství dluhu, a to ve spojení s poskytovatelem zajištění. Jak uvádí důvodová zpráva, „*akcesoritou zajišťovací obligace je dáno, že jistota (kauce) zajišťuje nejen jistinu, ale i její příslušenství.*“ I toto ustanovení je ovšem nutné chápat jako dispozitivní a záleží pouze na ujednání stran, zda bude zajištěna jen jistina nebo případně také úroky. Bylo by ovšem nespravedlivé na poskytovateli jistoty žádat zjištění úroků, jejichž výše mu není známa. Zákon přitom neurčuje způsob, jakým by mělo být seznámení provedeno. Naopak stanoví, že jistota se vztahuje pouze na úroky, jejichž výši lze rozumně předpokládat. Pokud tedy hovoříme o zajištění dluhu peněžitého a výše úroků není ujednána, předpokládá se výše zákonná. Tehdy jistota zajišťuje úroky pouze do této zákonné výše.³² V případě, že by byly úroky ujednáním vyloučeny,

---

³⁰ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář - Svazek V. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2014, s. 540, ISBN 978-80-7478-369-2.

³¹ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář - Svazek V. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2014, s. 545, ISBN 978-80-7478-369-2.

³² ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář - Svazek V. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2014, s. 542, ISBN 978-80-7478-369-2.

či byla sjednána jejich výše nižší než zákonná, jistota pokrývá pouze tuto skutečnou výši úroků. Dispozitivnost úpravy připouští i situaci, kdy si strany, tj. věřitel a dlužník, ujednají vyšší úroky než zákonné a poskytovatel jistoty je s tímto obeznámen. Tehdy je jistota poskytnuta k zajištění skutečně ujednaných úroků, tj. i ve výši překračující jejich zákonné ustanovení. Podobně je myšleno i na situaci, kdy poskytovatel dává jistotu až ve chvíli, kdy je dluh již úročný. V takovém případě se zajištění vztahuje pouze na úroky budoucí. Úrok ujednaný stranami má přednost před výší úroku stanovenou právním předpisem, pokud by však nebyl úrok sjednán a zároveň nebyl stanoven právním předpisem, neznamena to, že jde o bezúročné plnění. Dlužník bude hradit úroky běžné pro úvěry poskytované bankami v místě jeho bydliště nebo sídla podnikání. Jistota se však na tyto úroky nevztahuje. Opět je možné se ujednáním stran od zákonného ustanovení odchýlit.³³

Úvodní ustanovení o zajištění a utvrzení dluhů přináší i úpravu konkurence zajišťovacích práv více věřitelů k jedné věci, které je však nutné vykládat v souvislosti s ustanoveními ostatních částí občanského zákoníku. Jak uvádí důvodová zpráva: *„Táž věc může sloužit většímu počtu věřitelů k zajištění různých pohledávek na základě různých právních důvodů. K věci může vzniknout zákonné zástavní právo, zástavní právo ze smlouvy, jistota může být vytvořena i různými obligačními instituty (zajištění může být např. zřízeno zajišťovacím převodem práva nebo i zastřeno výhradou práva vlastnického nebo výpůjčkou), přičemž podle současné úpravy³⁴ může snadno dojít zejména k tomu, že právo věřitele zapsané do veřejného seznamu bude odsunuto nebo zpochybněno právem jiným a nezveřejněným. Z těchto důvodů se navrhuje dát při uspokojení přednost věřitelům, jimž svědčí zákonné zajištění, před věřiteli, jejichž jistota byla založena smlouvou. U smluvních věřitelů má být dána přednost těm, jimž svědčí zveřejněné věcné právo před věřiteli, jejichž věcné právo zveřejněno nebylo, a těmto zase před věřiteli, jejichž jistota vzešla z pouhé obligace. I v každé skupině se může vyskytnout více věřitelů. Proto se navrhuje stanovit, že pro věřitele, jejichž zajištění bylo zapsáno do veřejného seznamu, rozhoduje pořadí zápisů, zatímco pro ostatní věřitele pořadí určené podle vzniku jejich práv.“* Mezi zajištěnými věřiteli tedy můžeme určit tři různé skupiny: věřitele, jehož zajištění vzniklo na

³³ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář - Svazek V. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2014, s. 543, ISBN 978-80-7478-369-2.

³⁴ Myšleno již neúčinný Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

základě zákona. Ten má přednost před věřitelem smluvním. Mezi smluvními věřiteli má přednost ten, jehož právo je zapsané ve veřejném seznamu. Poslední skupinou jsou věřitelé odvozující svůj nárok z obligace. Mezi věřiteli stejné skupiny má vždy přednost ten, jehož zajištění vzniklo dříve. Z dalších ustanovení právní úpravy je však možné dovodit absolutní přednost mezi věřiteli pro toho věřitele, který má k jistotě zadržovací právo.

Konkurenčním předpisem pro občanský zákoník je ve věci uspokojování věřitelů z poskytnuté jistoty úprava procesní pro výkon rozhodnutí. A tak v případě, že dojde k uspokojování věřitelů výkonem rozhodnutí, resp. exekucí, může být pořadí uspokojení věřitelů odlišné. Je zřejmé, že v zájmu věřitelů, jejichž postavení by se tímto způsobem zhoršilo, je uspokojení dobrovolné, tj. uspokojení bez nuceného výkonu rozhodnutí. Protože je sporné řízení ovládáno dispozitivní zásadou, záleží pouze na rozhodnutí věřitele, zda řízení o jeho nároku bude či nebude zahájeno a jeho postavení se tak případně změní či nikoli. Nicméně nemůže ovlivnit postup jiného věřitele.

3.2. Ručení

Ručení patří mezi instituty zajištění dluhů. Lze jej označit za jeden z velmi oblíbených institutů závazkového práva, u něžž můžeme sledovat historicky bohatý vývoj. Jeho úprava je obsáhlá a propracovaná, čemuž odpovídá i skutečnost, že úprava NOZ ji příliš nemění, jak je uvedeno v důvodové zprávě: „*Návrh úpravy ručení je v zásadě převzat z dosud platné úpravy v obchodním zákoníku (§303 až 312) s nepatrnými změnami.*“ Za změnu můžeme označit například skutečnost, že nová úprava na rozdíl od úpravy obsažené v obchodním zákoníku neoznačuje žádné ustanovení za kogentní.³⁵

Vznik ručení je možné rozdělit na dvě různé skupiny s ohledem na okolnosti, na jejichž základě vzniká. Prvním způsobem je vznik závazku ručitele přímo ze zákona. Pro tento způsob zákon stanoví určitý specifický režim a jeho úpravu můžeme nalézt nejen na nejružnějších místech NOZ, ale také v ustanoveních dalších právních předpisů. Obecná ustanovení pro ručení se však uplatní i v tomto případě. Příkladem úpravy v jiném předpisu, tj. mimo ustanovení NOZ, je případ ručení společníků za dluhy veřejné obchodní společnosti (§ 95

---

³⁵ HULMÁK, M. Občanský zákoník V: závazkové právo: obecná část (§ 1721-2054): komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 1255. ISBN 978-80-7400-535-0.

ZOK), za dluhy komanditní společnosti (§ 118 ZOK) nebo za dluhy společnosti s ručením omezeným (§ 132 ZOK).³⁶ V NOZ nalezneme úpravu ručení například v souvislosti s obecnou úpravou právnických osob: ručení člena voleného orgánu právnické osoby při výkonu jeho funkce za škodu jím způsobenou a s tím spojenou povinností tuto škodu nahradit. V tomto případě ručí výše popsaný člen, pokud povinnost k náhradě nesplní, a věřitel právnické osoby se nemůže v souvislosti s touto škodou domoci svého dluhu. Dalším případem je ručení postupitele za existenci a dobytost pohledávky nebo ručení člena společenství vlastníků jednotek za dluhy tohoto společenství v rozsahu velikosti jeho podílu na společných částech domu.³⁷

Druhým způsobem je ručení jako dobrovolný závazek, který na sebe bere třetí osoba. Jeho úpravu přináší NOZ v ustanovení §§ 2018 až 2028. Ručení je zajišťovacím institutem dluhu, který můžeme označit jako dvoustranné právní jednání mezi věřitelem a ručitelem. Zákon pro ručitelské prohlášení požaduje písemnou formu. Nedostatek formy však lze dodatečně zhojit a nestane-li se tak, může ručitel tuto vadu namítat jen do té doby, než bude věřiteli plnit.³⁸ Nutným obsahem ručitelského prohlášení je specifikace dluhu, věřitele, dlužníka a samotného ručitele, který zajištění poskytuje.³⁹ Vhodné je také ujednání přiměřené doby plnění, která bude vysvětlena později. Jak vyplývá z platné judikatury: „...platí bez ohledu na to, zda je zajišťován již existující nebo budoucí závazek. Požadavek „určitosti“ zajišťovaného závazku je přitom nezbytné vykládat tak, že jde o jeho identifikaci takovým způsobem, aby nebyl zaměnitelný s jiným.“⁴⁰ Ačkoli pro ručitelské prohlášení zákon předepisuje písemnou formu, pro jeho přijetí věřitelem již žádná konkrétní forma požadovaná není. Může jít tedy i o formu konkludentního jednání. Jelikož hovoříme o dvoustranném vztahu mezi ručitelem a věřitelem, není rozhodující postoj dlužníka k ručitelskému závazku, a to ani tehdy, pokud by s ručením nesouhlasil.⁴¹ Jako ručitele tedy lze označit toho,

---

³⁶ RABAN, P., et al. Občanské právo hmotné: Relativní majetková práva. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2013, s. 76. ISBN 978-80-87713-10-5.

³⁷ TINTĚRA, T. Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku. 1. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 145. Teoretik. ISBN 978-80-87576-75-5.

³⁸ HULMÁK, M. Občanský zákoník V: závazkové právo: obecná část (§ 1721-2054): komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 1257. ISBN 978-80-7400-535-0.

³⁹ Jak dovozuje platná judikatura (Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.11.2006, sp. zn. 29 Odo 350/2006), není nutné konkretizovat výši příslušenství.

⁴⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.8.2011, sp. zn. 32 Cdo 3867/2009

⁴¹ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář - Svazek V. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2014, s. 547, ISBN 978-80-7478-369-2.

kdo věřiteli o sobě prohlásí, že pokud dlužník nesplní svůj dluh vůči němu, uspokojí jeho nárok namísto dlužníka. Pokud však věřitel třetí osobu jako ručitele nepřijme, nemůže po něm později ničeho požadovat.

Nutným předpokladem ručení je platný dluh dlužníka, peněžitý i nepeněžitý. Pokud jde o ručení ze zákona, jedná se o ručení peněžní. V případě ručení za nepeněžitou pohledávku jde o ručení za částku, která by vznikla v souvislosti s porušením nepeněžité povinnosti, například o ručení za výši náhrady škody.⁴² Zákon také připouští, aby ručení bylo poskytnuto i pro dluhy budoucí nebo podmíněné. Dále i za soubor dluhů určitého druhu, které vzniknou v určité době a soubor různých dluhů ze stejného právního důvodu. Z povahy věci není možné ručení za nezastupitelné plnění, pro takový případ je však možné ujednat plnění náhradní, například peněžní.⁴³ Takovým případem by bylo ručení za závazek dlužníka namalovat pro věřitele obraz, zazpívat píseň nebo složit báseň. Ve všech uvedených případech jde o specifické schopnosti dlužníka, které lze jen stěží nahradit plněním třetí osoby. Ta by se tedy mohla zaručit pouze za určitou hodnotu, která by byla ujednána jako náhradní plnění pro případ, že by dlužník primární plnění neposkytl.

Ačkoli jde o akcesorický závazek, v určitých případech neplatnost dluhu dlužníka nemusí nutně způsobovat i neplatnost ručení. Tak je tomu v případě, kdy ručitel zajistí dluh osoby, která není způsobilá právně se zavazovat, ačkoli ručitel o této nezpůsobilosti věděl nebo vědět musel, jak je uvedeno v ustanovení § 2019, odst. 2) NOZ. Obdobně tomu bude v situaci, kdy dlužník vůbec nemá právní osobnost, tudíž i způsobilost se právně zavazovat. Tehdy bude dluh plnit ručitel, nikoli dlužník. Povinnost dokázat, že dlužník nemá způsobilost se zavazovat, je kladena na věřitele, s výjimkou případů kdy nemožnost plyne přímo ze zákona. Tehdy není nutné ji dokazovat.⁴⁴ Pokud jde o dluh, který je neplatný pouze z důvodu nedostatku formy, který lze dodatečně zhojit, je poté platný i ručitelský závazek v případě, že jeho forma a náležitosti nemají chyby. Shodný osud zajišťovaného závazku nese ručení i v dalších případech, například pokud je závazek relativně neplatný, je relativně neplatný i závazek ručitele. Obdobně pak

---

⁴² RABAN, P., et al. Občanské právo hmotné: Relativní majetková práva. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2013, s. 76. ISBN 978-80-87713-10-5.

⁴³ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář - Svazek V. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2014, s. 549, ISBN 978-80-7478-369-2.

⁴⁴ TINTĚRA, T. Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku. 1. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 139. Teoretik. ISBN 978-80-87576-75-5.

pokud je právní jednání, ze kterého závazek vznikl, platné, ale neúčinné, nebo se k němu nepřihlíží. Tehdy je plně zachována akcesorita ručení.⁴⁵ Tato vlastnost se projevuje i v dalších případech, spolu s druhou zásadní vlastností závazků, kterou je subsidiarita. Jako první lze uvést možnost ručitele uplatnit vůči věřiteli všechny námitky, které má proti věřiteli dlužník. V případě, kdy ručitel uplatní námitky, které mu sdělil dlužník, a ty budou neúspěšné, vzniká dlužníkovi povinnost nahradit ručiteli s tím spojené náklady. Těmi mohou být například náklady spojené s neúspěšným soudním řízením. Dalším případem akcesority ručení je nemožnost oddělení ručitelského závazku od zajištěného dluhu a nemožnost jeho následného samostatného převodu. Osud ručení a zajištěného závazku je tedy pevně spjat. Toto pozorujeme také například v případě promlčení, kdy právo věřitele vůči ručiteli se nepromlčí před promlčením práva vůči dlužníkovi.

Zánik ručení je spojen se zánikem dluhu samotného. Výjimka z tohoto pravidla nastává v případě, že dluh zanikl pro nemožnost plnění dlužníka, a ručitel jej splnit může. Obdobně v případě zániku právnické osoby, která je dlužníkem, nebo v případě smrti dlužníka, kdy povinnost plnění přechází na dědice, a zajištění ručením je zachováno. Jak již bylo uvedeno, charakteristickou vlastností závazků je subsidiarita. Závazek ručitele je označován jako podpůrný a nastupuje až ve chvíli, kdy svůj závazek nesplní sám dlužník. Tato vlastnost se v případě ručení projeví v povinnosti věřitele vyzvat na prvním místě k plnění samotného dlužníka. Zákon pro věřitelskou výzvu požaduje písemnou formu a výjimku z tohoto požadavku stanoví pouze pro případ, že věřitel výzvu nemůže uskutečnit⁴⁶, nebo není pochyb o tom, že dlužník dluh nesplní⁴⁷. Požadovat plnění po ručiteli může věřitel na základě výše uvedeného až ve chvíli, kdy „vyzvaný“ dlužník svou povinnost nesplní ani v přiměřené lhůtě, která mu byla výzvou poskytnuta. Zákon také přiznává ručiteli možnost plnění odepřít, pokud věřitel zavínil, že pohledávka nemůže být uspokojena dlužníkem. Toto ustanovení poskytuje jistou ochranu ručiteli například pro případ, kdy by věřitel úmyslně znemožnil plnění dlužníka za účelem získání plnění od ručitele.

Ustanovení NOZ připouští i omezení ručitelského závazku ve spojení se zajišťovaným dluhem. První možností je ručení pouze za část dluhu. V takovém

---

⁴⁵ TINTĚRA, T. Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku. 1. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 38. Teoretik. ISBN 978-80-87576-75-5.

⁴⁶ Například proto, že je neznámého pobytu.

⁴⁷ Již dříve to dlužník prohlašoval, nebo je zřejmé, že nemá dostatek finančních prostředků.

případě se uskutečněným částečným plněním dlužníka nesnižuje „rozsah ručení“, pokud zůstává nesplněný dluh ve výši, v jaké je ručením zajištěn. Je však ponecháno pouze na vůli stran ujednat si, že ručení se vztahuje ke konkrétně určeným splátkám či částem dluhu. Splněním těchto konkrétně specifikovaných částek ručitelský závazek zaniká, ačkoli nebyl splacen celý dluh.⁴⁸ Opět jde o ustanovení, ve kterém lze spatřovat především ochranu ručitele, neboť pokud se rozhodne svůj ručitelský závazek omezit jen pro určitou část dluhu, například část, o které má za to, že bude dlužníkem pravděpodobněji splněna, není možné, aby o plnění, které dlužník na tuto část poskytne, nebyl snížen ručitelský závazek. Další možnou modifikací je uzavření ručitelského závazku na dobu určitou. Tehdy je právo věřitele zachováno, pokud v určené době ručitele k plnění vyzval, nemusí však být ručitelem v ujednané době uspokojen. Toto ustanovení ochraňuje nejen ručitele, ale také věřitele. Pokud by ručitelský závazek zanikl uplynutím času bez ohledu na to, že byl ručitel věřitelem vyzván k plnění, mohl by se ručitel své závazku velmi jednoduše „zbavit“ úmyslným prodlením. Jak již bylo uvedeno, jde o závazek akcesorický, závislý na závazku primárním, není tedy možné ručit ve větším rozsahu, než je samotný dluh.⁴⁹

Již výše bylo nastíněno, jakým způsobem ručitelský závazek zaniká. V souvislosti se splněním závazku může dojít k další situaci, a to sice ke změně subjektů, nikoli přímo k zániku závazku. Je-li dluh splněn ručitelem, přechází práva věřitele na ručitele i spolu s případným dalším zajištěním. Při částečném plnění na ručitele přechází právo v části, kterou splnil namísto dlužníka.⁵⁰ Ochrana pro dlužníka stanoví zákon pro případ, kdy dojde ke splnění dluhu ručitelem bez jeho vědomí. Tehdy může dlužník uplatnit vůči ručiteli všechny námitky, které by byl oprávněn uplatnit vůči věřiteli, kdyby ručitel neplnil namísto něj, a věřitel by tedy požadoval primární plnění. Touto námitkou může být například námitka promlčení. Pokud však ručitel dlužníkovi oznámí, že jej věřitel vyzval k plnění, a on se chystá dluh splnit, nemá následně dlužník možnost uplatnit vůči ručiteli (novému věřiteli) námitky, na které ručitele neupozornil bez zbytečného odkladu poté, co ho ručitel obeznámil se svým úmyslem dluh splnit.

---

⁴⁸ TINTĚRA, T. Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku. 1. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 143. Teoretik. ISBN 978-80-87576-75-5.

⁴⁹ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář - Svazek V. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2014, s. 548, ISBN 978-80-7478-369-2.

⁵⁰ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář - Svazek V. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2014, s. 556, ISBN 978-80-7478-369-2.

Určitou ochranu přináší zákon pro ručitele, a to pro případ uznání dluhu dlužníkem. Toto uznání je účinné vůči ručiteli pouze vysloví-li s ním souhlas. V souvislosti s tímto může dojít k situaci, kdy bude zajištění promlčeno dříve než zajištěný dluh. K tomu dojde v případě, kdy dlužník svůj dluh uzná, a věřitel s uznáním nevysloví svůj souhlas.⁵¹ Tehdy počíná běžet ve vztahu k dluhu nová desetiletá promlčecí lhůta od chvíle, kdy k uznání došlo. Naproti tomu u ručení k žádné změně nedochází a plyne původní lhůta. Tento případ popírá charakteristický znak akcesority zajištění, neboť osudy primárního a sekundárního závazku jsou rozdílné.

Poslední otázkou, kterou je vhodné v souvislosti s ručením zmínit, je pluralita ručitelů. Zákon stanoví pro případ, kdy je více ručitelů pro jeden dluh, že každý z nich ručí věřiteli za celý dluh⁵². Jednotlivý ručitel má vůči ostatním ručitelům stejná práva jako spoludlužník.

3.3. Finanční záruka

Novinkou v kodexu občanského práva se může zdát být institut finanční záruky. Předchozí občanský zákoník úpravu této formy zajištění neobsahoval. Z důvodové zprávy lze zjistit, že: *„V návrhu úpravy finanční záruky osnova vychází z platné úpravy bankovní záruky obchodního zákoníku. Pojem „finanční záruka“ se navrhuje zakotvit nikoli z důvodu změny věcného obsahu institutu, ale vzhledem k tomu, že dle návrhu občanského zákoníku výstavcem takové záruky může být nejen banka.“*

Finanční záruka je vztahem mezi věřitelem, dlužníkem a osobou, která poskytuje záruku, podobně jako v původní právní úpravě obsažené v obchodním zákoníku. Jde o prohlášení výstavce uvedené v záruční listině, že uspokojí věřitele určeného podle záruční listiny do výše určité peněžní částky, pokud dlužník věřiteli nesplní určitý dluh, případně pokud nastanou jiné podmínky, se kterými záruční listina splnění dluhu výstavcem spojuje. Výstavce již nemusí být pouze banka, tak jako dříve, nýbrž kdokoli. Z uvedeného se zdá, že jistota věřitele na splnění dluhu je s finanční zárukou poněkud menší, než tomu bylo u záruky bankovní. Rozšířením subjektů je ponechán výběr „zajistitele“ na stranách. Na dlužníkovi, aby si našel vhodnou osobu, která je ochotná záruku poskytnout, a na

⁵¹ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář - Svazek V. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2014, s. 558, ISBN 978-80-7478-369-2.

⁵² Ručení společně a nerozdílně.

věřiteli, zda tuto osobu posoudí jako dostatečně bonitní pro zajištění. Možnost vystavení záruky bankou je však zachována i nadále. O bankovní záruce lze hovořit, pokud je výstavcem záruční listiny banka, zahraniční banka, spořitelni či úvěrové družstvo. Některé právní předpisy ve svých ustanoveních stále obsahují odkaz přímo na institut bankovní záruky, lze tedy předpokládat, že pro zajištění dle těchto ustanovení bude požadováno zaručení přímo bankou.

Finanční záruka je řazena mezi zajišťovací instituty pro zajištění jak peněžitého, tak nepeněžitého dluhu. Zákon obligatorně požaduje pro záruční listinu písemnou formu a až jejím doručením a akceptací věřitelem, pro kterou již forma stanovena není, vzniká obligační vztah, jak již dovodila judikatura: „Mezi oprávněným a bankou, která vystavuje bankovní záruku, nevznikne právní vztah z této záruky dříve, než je záruční listina doručena oprávněnému. Je věcí dohody účastníků, tedy zejména banky a jejího klienta, z jehož podnětu je bankovní záruka poskytována, zda záruční listinu doručí oprávněnému banka přímo, nebo zda bude listina předána bankou jejímu klientovi nebo případně i smluvené třetí osobě, kteří pak sami oprávněnému záruční listinu vydají.“⁵³

Do záruční listiny je nutné uvést označení věřitele, vystavitele, dluhu a maximální výše plnění. Obvyklým je také uvedení podmínek, za kterých dojde k vyplacení, a doby, po kterou finanční záruka platí.⁵⁴ Výstavce tak ručí za splnění zajištěného dluhu do výše uvedené v zaručení listině při splnění podmínek v ní ujednaných. Pokud byla finanční záruka omezena na určitou dobu a věřitel neuplatní své právo v této době, jeho nárok vůči poskytovateli uplynutím zaniká.⁵⁵ Podobně jako u ručení není nutné, aby v určené době došlo k plnění, nýbrž postačí, aby věřitel uplatnil své právo.

Svou úpravou je tedy finanční záruka podobná ručení, nicméně rozdíl můžeme spatřovat v okruhu subjektů, kterými je poskytována, a také v možnosti finanční záruku úplně oddělit od zajištěného dluhu. Věřitel může postoupit právo na plnění z finanční záruky další osobě, a pokud to připouští záruční listina, tak i samotné právo uplatnit finanční záruku. Při použití finanční záruky tak není možné hovořit o typických znacích obligací, tedy akcesoritě a subsidiaritě

---

⁵³ Rozsudek Vrchního soudu ČR ze dne 3.3.1997, sp. zn. 5 Cmo 649/95

⁵⁴ RABAN, P., et al. Občanské právo hmotné: Relativní majetková práva. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2013, s. 79. ISBN 978-80-87713-10-5.

⁵⁵ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář - Svazek V. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2014, s. 571, ISBN 978-80-7478-369-2.

zajištění ve vztahu k zajištěnému dluhu.⁵⁶ Nelze také zánik finanční záruky spojovat se zánikem zajištěného závazku. Finanční záruka nejčastěji zaniká uplynutím doby, na kterou byla sjednána. Jak již bylo uvedeno, pokud věřitel neuplatní své právo v ujednané době, jeho právo na plnění z finanční záruky uplynutím ujednané doby zaniká. Další možností zániku je předáním záruční listiny zpět vystaviteli. Strany si však mohou ujednat i jiný způsob.

Dle dikce zákona vystavitel finanční záruky v případě, že je vyzván k plnění ze záruční listiny, není oprávněn přezkoumávat právní vztah mezi věřitelem a dlužníkem, tj. například splatnost zajištěného dluhu nebo jeho oprávněnost. Povinností vystavitele je pouze splnit to, k čemu se zavázal. V záruční listině si však mohou strany možnost námitek ujednat. Podmínkou samotného plnění je doručení písemné výzvy k plnění vystaviteli finanční záruky, kdy obsahová specifika výzvy jsou povětšinou ujednána v záruční listině, a jejich splnění je vystavitelem řádně ověřeno. Pokud je v záruční listině ujednáno předložení dalších dokumentů jako podmínka pro poskytnutí plnění, je věřitel povinen tyto dokumenty doložit spolu s výzvou k plnění nebo bez zbytečného odkladu, nejdéle však po dobu trvání finanční záruky. Pro požadavek věřitele adresovaný výstavci k plnění ze záruční listiny není nezbytné, aby byl k plnění ze závazku nejdříve vyzván sám dlužník.⁵⁷

S finanční zárukou se můžeme setkat také v různých modifikacích. Pokud hovoříme o potvrzené záruce, jde o finanční záruku s několika výstavci. Konkrétně toto nastane v případě, že finanční záruku potvrdí na žádost původního výstavce ještě další výstavce. Věřitel poté může své právo uplatnit proti kterémukoli z výstavců. Pokud plnil „náhradní výstavce“, má následně možnost požadovat náhradu za poskytnuté plnění od výstavce, který ho požádal o potvrzení finanční záruky. Tohoto je často využíváno pro případy, kdy původní výstavce není považován za dostatečně bonitního či věrohodného, a proto k závazku přistupuje ještě další osoba. Další možností je tzv. oznámená záruka. Jde o situaci, kdy výstavce sdělí další osobě, že jiný výstavce poskytl finanční záruku. Pokud

---

⁵⁶ TINTĚRA, T. Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku. 1. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 147. Teoretik. ISBN 978-80-87576-75-5.

⁵⁷ RABAN, P., et al. Občanské právo hmotné: Relativní majetková práva. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2013, s. 79. ISBN 978-80-87713-10-5.

však výstavce nesprávným oznámením způsobí škodu, je povinen k její náhradě. Oznámením výstavci nevzniká povinnost z finanční záruky.⁵⁸

Další dělení finanční záruky můžeme provést podle druhu závazku, o jehož zajištění jde. Finanční záruku tedy rozlišujeme na platební a neplatební. O platební záruce hovoříme tehdy, pokud vystavitel ručí za platební závazky dlužníka. Neplatební záruku lze dále dělit na záruku za předloženou nabídku, záruku za splnění závazku, záruku za zádržné a záruku celní. Tímto způsobem je zajištěna nepeněžitá pohledávka, která by věřiteli náležela při porušení povinnosti plnit závazek.⁵⁹ V každém případě je zákonem stanovena povinnost dlužníka, pro zajištění jehož dluhu byla záruka sjednána, nahradit výstavci to, co plnil podle záruční listiny, a to v souladu se smlouvou uzavřenou mezi ním a dlužníkem.

3.4. Zajišťovací převod práva

V kodexu občanském můžeme označit zajišťovací převod práva za relativní novinku, neboť byl zakotven až novelou v roce 1991. Nicméně tento institut je nám znám již dříve z ustanovení zákoníku mezinárodního obchodu. Účelem zajišťovacího převodu práva je dle důvodové zprávy „*vyhovět zájmu věřitele získat lepší jistotu a snazší uspokojení, než jaké poskytují jiné způsoby zajištění.*“ Právní úprava zajišťovacího převodu práva se inspirovala Slovenskou úpravou, tj. zákonem č. 568/2007. Jde ale opravdu pouze o inspiraci, neboť ve slovenské úpravě je zajišťovací převod práva upraven jen s velmi malými rozdíly od zástavního práva, a na Slovensku je na tuto úpravu často slyšet kritika. V české právní úpravě je zajišťovací převod práva považován za alternativu zástavního práva. Hlavní rozdíl lze spatřovat v povinnosti věřitele, jehož dluh je zajištěn zástavním právem, zástavní hodnotu zpeněžit a svůj nárok uspokojit ze získaných financí. Naproti tomu k zajištění poskytnutému v rámci zajišťovacího převodu věřitel nabývá vlastnického práva.

„*Smlouvou o zajišťovacím převodu práva zajišťuje dlužník nebo třetí osoba dluh tím, že věřiteli dočasně převede své právo.*“⁶⁰ Zajišťovací převod práva lze tedy definovat jako úmluvu mezi věřitelem a dlužníkem nebo věřitelem a třetí osobou uzavřenou k zajištění dluhu, kterou je na věřitele převedeno právo

⁵⁸ TINTĚRA, T. Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku. 1. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 149. Teoretik. ISBN 978-80-87576-75-5.

⁵⁹ RABAN, P., et al. Občanské právo hmotné: Relativní majetková práva. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2013, s. 80. ISBN 978-80-87713-10-5.

⁶⁰ Ustanovení §2040 NOZ

k poskytnuté jistotě. Zde můžeme spatřovat rozdíl například od německé úpravy, kde zajištění může poskytnout pouze dlužník, nikoli třetí osoba.⁶¹

*Podstatou zajišťovacího převodu je vylepšení právního postavení věřitele tím, že na něj jeho dlužník či osoba třetí dočasně převádí své právo (včetně vlastnického) za účelem zajištění věřitelovy pohledávky. Je jisté, že v takových případech se musí nutně jednat o převod dočasný, resp. podmíněný.*⁶² Základním znakem převodu je, jak již bylo uvedeno, jeho dočasnost. Zákon přitom pro smlouvu nepožaduje písemnou formu, i když by se zdálo vhodné ujednat zajištění písemně, především pro případné budoucí spory o existenci zajištění a jeho dokazování. Požadavek písemné formy však může vyplývat z jiných ustanovení zákona v souvislosti s právem, které se převádí.

Předmětem zajišťovacího převodu práva může být jakékoli právo, jehož povaha to umožňuje. Nejčastěji se setkáme s právem vlastnickým. Převod je ujednán jako dočasný po dobu trvání dluhu, který zajišťuje. Zákon uvádí v ustanovení § 2040 odst. 2) NOZ domněnku, že zajišťovací převod práva je převodem s rozvazovací podmínkou, že dluh bude splněn. Splní-li dlužník svou povinnost, vrací se vlastnické poměry do předešlého stavu bez nutnosti dalších úkonů. Věřitel je povinen umožnit osobě, která zajištění poskytla, výkon práva v předešlém rozsahu a zároveň vydat vše, co z převedeného práva získal, nebo co k němu přibylo. Je přitom oprávněn odečíst si část na náhradu nákladů, které v souvislosti s výkonem zajišťovacího převodu práva účelně vynaložil.

Dispozitivnost ustanovení nebrání stranám uzavřít smlouvu o zajišťovacím převodu práva jako fiduciární, tj. splněním dluhu nedochází k automatickému obnovení předešlého stavu, ale k obnově je třeba dalšího právního jednání věřitele, který právo převede zpět na osobu, jež zajištění poskytla. Druhou možností je sjednat povinnost věřitele odstoupit od smlouvy ve chvíli splnění dluhu, čímž se obnoví původní stav.⁶³

Speciální režim je stanoven pro věci zapsané ve veřejném seznamu. Je-li zajišťovací převod práva sjednán k věci zapsané do veřejného seznamu, vzniká zajištění zápisem do tohoto seznamu. Do veřejného seznamu je nutné zapsat i dočasnou povahu zajišťovacího převodu práva. Zápisem je sledována ochrana

---

⁶¹ TICHÝ, Luboš: Zajištění převodem práva. Bulletin advokacie, 2011, č. 1-2, str. 67 a násl.

⁶² Důvodová zpráva k zák. č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

⁶³ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář - Svazek V. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2014, s. 574 - 575, ISBN 978-80-7478-369-2.

nejen věřitele a poskytovatele zajištění, ale především ochrana třetích osob, které mají možnost seznámit se se stavem věci, a pokud by došlo ke koupi takové věci, nebyl by kupec v dobré víře, že nabývá nepodmíněné vlastnictví k věci.⁶⁴ U věci zapsaných ve veřejném seznamu se můžeme setkat s požadavkem na písemnou formu převodu, aby bylo možné jej zapisovateli prokázat. V případě věci movité zákon nestanoví, zda je povinností poskytovatele jistoty věc věřiteli předat či nikoli. Nicméně z pohledu věřitele můžeme považovat za vhodnější mít věc u sebe. V každém případě, tj. ať věcí disponuje věřitel, dlužník či třetí osoba, je ten, který má věc ve své moci, povinen vykonávat prostou správu věci. Žádná ze stran není oprávněna věc zcizit bez souhlasu druhé strany, stejně tak žádným způsobem dále zatížit. „*Převede-li tedy zajištěný věřitel k takové věci další osobě vlastnické právo, použije se ustanovení o nabytí vlastnického práva od neoprávněného. Tato osoba se tedy stane vlastníkem věci, pokud budou splněny striktně vymezené podmínky stanovené k ochraně dobré víry nabyvatele spoléhajícího na faktický stav bez možnosti ověřit si hodnověrně stav právní, typicky v případě, kdy ten, kdo právo k věci převádí, má věc u sebe a vydá ji nabyvateli na základě úplatné smlouvy nebo pokud půjde o nabytí ve veřejné dražbě.*“⁶⁵ Naopak v případě, že by nabyvatel mohl zjistit, že jde o věc poskytnutou v rámci zajišťovacího převodu práva, bude převod platný, ale vůči původnímu vlastníku neúčinný. Ve chvíli, kdy bude splněn dluh a dojde k naplnění rozvazovací podmínky, vrací se vlastnické právo původnímu vlastníku. Tak tomu bude například v případě převodu nemovitostí zapsaných v katastru nemovitostí.

Jak je uvedeno v důvodové zprávě: „*Věřitel, na kterého bylo převedeno k zajištění vlastnické právo, má postavení vlastníka: může mj. žalovat jiné osoby o vydání věci, zadržují-li ji bez právního důvodu, a může je žalovat i o to, aby ustaly v rušení jeho práva. Stejně tak má právo žalovat na určení svého vlastnictví. Zároveň je však omezen tím, že zajišťovací převod práva má dočasný charakter - bude-li dluh splněn, musí věřitel vydat předchozímu vlastníku, co k zajištění obdržel.*“ Již bylo výše uvedeno, pro případ, že je převod práva sjednán jako fiduciární, je povinností věřitele provést veškeré právní úkony nezbytné k obnovení původního stavu vlastnických práv. Zákon u zajišťovacího převodu

---

⁶⁴ RABAN, P. et al. Občanské právo hmotné: Relativní majetková práva. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2013, s. 81. ISBN 978-80-87713-10-5.

⁶⁵ ELIÁŠ, Karel: Zajišťovací převod práva v osnově nového občanského zákoníku. Bulletin advokacie, 2011, č. 1-2, str. 72 a násl.

práva zachovává akcesoritu zajišťovacích institutů. Nicméně pokud je dluh promlčen, nedochází k zániku zajištění a zpětnému převodu práva na osobu, která jistotu poskytla.⁶⁶

Jiná situace nastává ve chvíli, kdy není zajištěný dluh splněn. Převod práva se stává nepodmíněným a věřitelovo původně dočasné vlastnické právo se mění na právo trvalé.⁶⁷ Dlužník má povinnost předat věřiteli vše, co je nutné k plnému výkonu převedeného práva. V souvislosti s trvalým přechodem vlastnického práva na věřitele je vhodné znovu upozornit na již uvedený rozdíl zajišťovacího převodu práva a zástavního práva. Věřitel ve spojení s institutem zajišťovacího převodu práva nemá povinnost jistotu zpeněžit a uspokojit svůj nárok až ze získaného obnosu, nýbrž je oprávněn si věc ponechat. Nicméně zákon nepřipouští obohacení věřitele bez limitu, když v ustanovení § 2044 odst. 2) NOZ stanoví podmínku, převyšuje-li zřejmě obvyklá cena jistoty výši zajištěného dluhu. V tomto případě je povinností věřitele vyplatit poskytovateli zajištění částku odpovídající rozdílu hodnoty jistoty a hodnoty nesplněného dluhu. Opět má věřitel možnost započíst si náklady, které v souvislosti s výkonem zajišťovacího převodu práva účelně vynaložil. Složitější situace nastává ve chvíli, kdy smlouva o zajišťovacím převodu práva neobsahuje údaj o výši dluhu a ani spolehlivé ocenění práva převedeného k zajištění. Tehdy zákon ponechává na věřiteli, aby dokázal, že obvyklá cena jistoty výši zajištěného dluhu zřejmě nepřevyšuje a nemá tedy povinnost vyplatit poskytovateli rozdíl mezi hodnotami. Ve spojení s hodnotou jistoty poskytnuté k zajištění je vhodné aplikovat obecná pravidla o hodnotě jistoty v úvodních ustanoveních části pojednávající o zajištění a utvrzení dluhů NOZ. Dle důvodové zprávy lze s ohledem na judikaturu za zřejmý rozdíl mezi hodnotami pokládat rozdíl vyšší než deset procent.

Poslední, o čem je vhodné pojednat ve spojení s uspokojením věřitele z jistoty poskytnuté pro zajišťovací převod práva, je případ, kdy jistotu neposkytne sám dlužník, ale za dlužníka třetí osoba. Zde můžeme odkázat především na ujednání mezi dlužníkem a třetí osobou, která jistotu poskytuje. Jako obvyklé se považuje, že poskytovatel jistoty za dlužníka dá za protiplnění, které vyrovná riziko, jež podstupuje, tj. dlužník poskytovateli přinese jiný

---

⁶⁶ TINTĚRA, T. Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku. 1. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 155. Teoretik. ISBN 978-80-87576-75-5.

⁶⁷ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář - Svazek V. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2014, s. 580, ISBN 978-80-7478-369-2.

prospěch. Pokud dojde k tomu, že převedené právo se stane nepodmíněným, a tedy věřitel se stává stálým vlastníkem, vzniká poskytovateli jistoty vůči dlužníku právo na vyrovnání podle ustanovení o bezdůvodném obohacení. Pokud jde mezi poskytovatelem a dlužníkem o poměr osob blízkých, můžeme předpokládat i jiné řešení.⁶⁸

3.5. Dohoda o srážkách ze mzdy a jiných příjmů

Jak uvádí důvodová zpráva k NOZ, úprava institutu srážek ze mzdy nebo jiných příjmů se inspiruje předchozí úpravou Občanského zákoníku a Zákoníku práce⁶⁹, a v prostředí evropských občanských kodexů není úplně běžná. „*Nicméně bylo zváženo, že bude vhodné tento zajišťovací institut ponechat se zřetelem k praktické potřebě a vhodnosti...*“ Její důležitost můžeme v minulosti spatřovat například v souvislosti se zajištěním pohledávek z výživného, nyní je možné tímto institutem zajistit jakýkoli dluh. Úpravu dohody o srážkách ze mzdy a jiných příjmů překládá NOZ v ustanoveních §§ 2045 – 2047, tudíž se již na první pohled zdá, že není příliš obsáhlá.

Tento zajišťovací prostředek, už sám název napovídá, je založen na dohodě věřitele a dlužníka, nicméně zákon stanoví jako nutnou podmínku předchozí souhlas plátce s touto dohodou, pokud nejde přímo o zajištění jeho dluhu vůči dlužníkovi. Tuto úpravu můžeme hodnotit jako značný kompromis mezi možnostmi zajistit jakýkoli dluh (dříve pouze výživné) a zatěžováním zaměstnavatele (plátce), který musí vyslovit s dohodou souhlas. Tento zajišťovací institut je však omezen pouze na dlužníka – fyzickou osobu, neboť ve spojení s právnickou osobou nelze o mzdě či platu hovořit.⁷⁰ Co do příjmu, který lze postihnout, uvádí NOZ výčet: mzda, plat, odměna ze smlouvy o výkonu závislé práce zakládající mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem obdobný závazek, náhrada mzdy nebo platu. Zákon myslí i na případné jiné příjmy a proto stanoví, že úpravu je možné vztáhnout i pro jiné příjmy, s nimiž se při výkonu rozhodnutí nakládá jako se mzdou nebo platem. Konkrétně jimi jsou: *odměny z dohod o pracovní činnosti, odměny za pracovní nebo služební pohotovost, odměny členů zastupitelstvem územních samosprávných celků, dávky státní sociální podpory a*

⁶⁸ ELIÁŠ, Karel: Zajišťovací převod práva v osnově nového občanského zákoníku. Bulletin advokacie, 2011, č. 1-2, str. 72 a násl.

⁶⁹ Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

⁷⁰ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář - Svazek V. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2014, s. 582 - 583, ISBN 978-80-7478-369-2.

*pěstounské péče (pokud nejsou vypláceny jednorázově), náhrada mzdy nebo platu, nemocenské dávky, peněžitá pomoc v mateřství, důchody, stipendia, podpora v nezaměstnanosti, podpora při rekvalifikaci, odstupné, věrnostní nebo stabilizační peněžitá plnění v zaměstnání, úrazový příspěvek, vyrovnání, renta, dávky ze smlouvy o výměnku.*⁷¹ Věřitel svého práva na výplatu srážek proti plátcí mzdy či jiných, výše specifikovaných, příjmů nabývá ve chvíli, kdy předloží plátcí uzavřenou dohodu. Tím se dohoda vůči plátcí stává účinnou. Ačkoli zákon pro dohodu nestanoví nutně písemnou formu, vzhledem k nutnosti předložit dohodu plátcí mzdy nebo jiného příjmu, ze kterého mají být srážky prováděny, dohoda v písemné formě se jeví jako více než vhodná.

Důležitou limitací pro srážky a ujednání dohody je určení nejvyšší možné částky příjmu, kterou lze dohodou postihnout. Zákon stanoví jako limit jednu polovinu příjmu. Srážky mohou být v uzavřené dohodě ujednané i na nižší část příjmu než jednu polovinu. Proto i tato ustanovení označujeme jako dispozitivní a konkrétní výše je ponechána na vůli a dohodě stran. Z uvedeného vyplývá, že je vždy vhodnější, aby se dlužník s věřitelem dohodl, a srážky byly prováděny ve výši únosné pro obě strany, než aby situace dospěla do fáze řešení dluhu soudním řízením a následným výkonem rozhodnutí či exekucí.

Uzavřená dohoda, byť s nutným souhlasem, může plátce nepřiměřeně zatěžovat, a to především v případě, kdy budou srážky prováděny na základě více dohod. Zákonodárce myslel pravděpodobně především na zátěž administrativní a finanční, spojenou s výplatou srážek věřiteli. Proto v souladu s ustanovením § 2046 NOZ nese plátce náklady spojené s výplatou srážek pouze u první dohody, která je mu předložena. Náklady srážek z případné druhé a další dohody jdou k tíži dlužníka. Tím může být konečná mzda, tj. ta část, která bude vyplacena dlužníkovi, snížena nejen o výši ujednaných srážek, ale také o další částky spojené například s bankovními poplatky za převod peněžní částky.

3.6. Zástavní právo

Ačkoli je zástavní právo jeden z nejvýznamnějších a nejpoužívanějších způsobů zajištění, jeho úpravu nenalezneme v části NOZ zabývající se zajištěním a utvrzením dluhů. Jelikož je zástavní právo chápáno jako právo absolutní věcné,

---

⁷¹ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář - Svazek V. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2014, s. 584, ISBN 978-80-7478-369-2.

s jeho úpravou se můžeme seznámit v části třetí, hlavě II., díle 5., oddíle 3. NOZ, konkrétně je obsahem ustanovení §§ 1309 - 1394. Zástavní právo ovšem obsahuje i prvky práv relativních, nicméně v mnohem menší míře než prvky absolutní. Jeho absolutní povahu odvozujeme od ustanovení § 976 NOZ, podle kterého absolutní práva působí vůči všem, tedy *erga omnes*, pokud zákon nestanoví něco jiného, a od ustanovení majetkových práv je možné se odchýlit jednáním s účinky proti třetím osobám, jen pokud to zákon umožňuje.⁷²

Zástavní právo je definováno jako oprávnění věřitele při zajištění dluhu zástavním právem, uspokojit se z výtěžku ze zpeněžení zástavy do ujednané výše, a není-li ujednána, do výše pohledávky s příslušenstvím ke dni zpeněžení zástavy, nesplní-li dlužník dluh řádně a včas.⁷³ Ze zákonné definice vyplývají subjekty zástavního práva, kterými jsou: zástavní věřitel, dlužník, zástavní dlužník, zástavce, přičemž poslední tři uvedení mohou být jedna osoba. Zástavní věřitel nebo také věřitel zajištěné pohledávky je osoba, jejíž nárok zajišťuje zástavní právo. Osobní dlužník je subjektem, který má dluh vůči věřiteli, a je povinen jej splnit. K zajištění jeho dluhu vůči věřiteli je zřízeno zástavní právo. Zástavní dlužník je vlastníkem jistoty, poskytnuté k zajištění dluhu zástavním právem, a často to bývá osoba totožná se zástavcem, tj. osobou, která uzavírá s věřitelem zástavní smlouvu. Zákon však umožňuje, aby zástavce, osobní a zástavní dlužník byly tři různé osoby, a protože pro ně stanoví různá práva a povinnosti, je nutné v některých případech tyto subjekty rozlišovat.

Mimo subjekty zástavního práva je vhodné definovat také předmět tohoto práva. Zákon pro věc, ke které se zřizuje zástavní právo, stanoví podmínku v ustanovení § 1310 NOZ: Zástavou může být každá věc, s níž lze obchodovat. Z uvedeného vyplývá, že zastavenou věcí může být věc movitá i nemovitá, tedy věc rozdílná od osoby, sloužící potřebě lidí, pokud splňuje výše uvedenou podmínku obchodovatelnosti.⁷⁴ Zákon pamatuje i na situaci, kdy vlastnické právo k zastavené věci nabyde zástavní dlužník až v budoucnu, případně kdy samotná věc vznikne až v budoucnu. K názoru na tuto situaci došel v roce 2014 i Nejvyšší soud: „*Jde-li o zajištění pohledávky, která teprve v budoucnu vznikne nebo jejíž vznik je závislý na splnění určité podmínky (případně o kombinaci těchto*

---

⁷² HURDÍK, J. et al. Občanské právo hmotné: Obecná část. Absolutní majetková práva. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 244. ISBN 978-80-7380-377-3

⁷³ Ustanovení § 1309 NOZ

⁷⁴ HURDÍK, J. et al. Občanské právo hmotné: Obecná část. Absolutní majetková práva. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 245. ISBN 978-80-7380-377-3

skutečností), pak z akcesorické povahy zástavního práva vyplývá, že zástavní právo se může vztahovat jen k takové pohledávce (v takové výši), která skutečně vznikla.⁷⁵ Důvodová zpráva k tomu uvádí: „... zástavní dlužník se zástavním věřitelem ujednal zřízení zástavního práva k věci, k níž zástavnímu dlužníku vznikne vlastnické právo teprve v budoucnu tak, že zástavní právo vznikne zástavnímu věřiteli až k okamžiku nabytí vlastnického práva zástavního dlužníka. Věcí, ke které zástavnímu dlužníku vznikne vlastnické právo teprve v budoucnu, není jen existující věc, kterou má ve vlastnictví někdo jiný, ale i taková, která dosud neexistuje, ale má být teprve vytvořena: např. dům, který má být postaven, obraz, který má být namalován, obilí, které má být sklizeno atp.“ Se zástavou jakožto věcí dosud nevlastněnou či věcí budoucí, která teprve vznikne, se setkáváme často například u hypotečních úvěrů. Dlužník si s věřitelem (bankou) ujedná pro zajištění svého hypotečního úvěru zřízení zástavního práva k pozemku, který se chystá z prostředků hypotečního úvěru koupit, a tedy jej dosud nevlastní, a dále k domu, který se chystá na pořízeném pozemku vystavit, nicméně tento dům ve chvíli podpisu smlouvy ještě neexistuje. Zástavní právo věřitele (banky) k pozemku a domu vzniká v důsledku nabytí vlastnického práva k těmto věcem dlužníkem.

Zástavním právem můžeme zajistit dluh peněžitý i nepeněžitý, dluh o určité výši nebo dosud neurčitý dluh, jehož výši je možné určit kdykoli v době trvání zástavního práva. Dále může být zajištěn dluh podmíněný nebo i takový, který má vzniknout teprve v budoucnu, jakož i dluhy určitého druhu vznikající dlužníkovi vůči zástavnímu věřiteli v určité době nebo i různé dluhy vznikající vůči zástavnímu věřiteli z téhož právního důvodu.

Také ve spojení se zástavním právem hovoříme o akcesoritě, kterou spatřujeme v nemožnosti zástavního práva existovat samostatně bez dluhu, který zajišťuje. Od dluhu nemůže být zástavní právo ani odděleno a samostatně postoupeno a zpravidla by mělo zaniknout spolu se zajišťovaným dluhem.

Jak již bylo uvedeno dříve, zástavní právo se zřizuje zpravidla zástavní smlouvou. Jejím obsahem strany specifikují zástavu a dluh, pro který je zástavní právo zřízeno. V případě zajištění dluhu ještě nedospělého, nebo více dluhů, zákon uvádí, že postačí ujednání nejvyšší možné výše dluhu, pro který se zajištění poskytuje. Právní předpis obecně nepožaduje pro zástavní smlouvu písemnou

---

⁷⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.8.2014, sp. zn. 29 Cdo 4340/2011

formu, postačí tedy forma ústní. Písemnou formu požaduje pouze pro případy, kdy movitá věc jako zástava není odevzdána zástavnímu věřiteli nebo osobě třetí, aby ji pro zástavního věřitele opatrovala. A dále v ustanovení §1314 odst. 2) NOZ jsou stanoveny případy, pro které je třeba zástavní listiny ve formě veřejné listiny. A to tehdy, když je zástavou:

- a) závod nebo jiná věc hromadná,
- b) nemovitá věc, která nepodléhá zápisu do veřejného seznamu,
- c) má-li zástavní právo k movité věci vzniknout zápisem do rejstříku zástav.⁷⁶

Výše uvedeným ustanovení nejsou dotčena jiná ustanovení, která pro určité jednání konkrétní formu požadují. Co se týče zástavy, tj. jistoty poskytnuté k zajištění dluhu, může být v zástavní listině určena jednotlivě, případně jiným způsobem tak, aby ji bylo možné určit kdykoli v době trvání zástavního práva.⁷⁷

Sama zástavní smlouva v některých případech ještě neznamená přímo vznik zástavního práva. To vzniká vzhledem k specifickým znakům jednotlivých zástav různými způsoby. Obecně však lze říci, že zástavní právo k věci zapsané ve veřejném seznamu vzniká zápisem v tomto seznamu. V mnohých ustanoveních NOZ nalezneme odlišná ujednání o vzniku, a tak v případě kdy jde o zástavní právo:

- k podílu v korporaci vzniká zápisem do veřejného rejstříku, ve kterém je korporace zapsána,
- k pohledávce vzniká účinností zástavní smlouvy, pokud není v zástavní smlouvě ujednána pozdější doba,
- zřízené rozhodnutím orgánu veřejné moci vzniká vykonatelností rozhodnutí, ledaže je v něm stanovena doba pozdější, a to bez ohledu na to, zda je jinak ke vzniku potřeba zápisu do veřejného seznamu nebo rejstříku zástav,
- k movité věci vznikne odevzdáním zástavnímu věřiteli, kdy toto lze nahradit znamením tak, že se věc označí jako zastavená,
- tím, že zástavce nebo zástavní věřitel odevzdá movitou věc třetí osobě, aby ji opatrovala,

---

⁷⁶ Rejstřík zástav vedený Notářskou komorou ČR

⁷⁷ Ustanovení § 1312, odst. 2) NOZ

- k zástavě budoucí okamžikem nabytí vlastnického práva zástavním dlužníkem.

Vznik spojený se zápisem do rejstříku zástav zákon stanoví pro případy

- kdy tak stanoví zástavní smlouva,
- kdy jde o zástavní právo k nemovité věci nezapisované do veřejného seznamu, k závodu a movité věci hromadné.

Další specifika jsou uvedena ve spojitosti se zástavním právem k cenným papírům, kdy zástavní právo vzniká

- odevzdáním cenného papíru zástavnímu věřiteli,
- předáním cenného papíru a stejnopis zástavní smlouvy třetí osobě,
- k cennému papíru na řad je potřebný i zástavní rubopis obsahující doložku „k zastavení“ nebo jiná slova stejného významu a označení zástavního věřitele,
- k cennému papíru na doručitele zápisem zástavního práva do rejstříku zástav, kdy se ještě vyžaduje odevzdání zástavy osobě, která zástavní právo do rejstříku zástav zapíše, na dobu trvání zástavního práva,
- k cennému papíru, který je již v úschově, oznámením zástavního věřitele nebo zástavce doručeným schovateli společně se stejnopisem zástavní smlouvy,
- k zaknihovanému cennému papíru zápisem na účtu vlastníka v příslušné evidenci,
- k účtu zaknihovaných cenných papírů zápisem u tohoto účtu v příslušné evidenci.

Mimo vzniku zástavního práva na základě ujednání se můžeme setkat také se vznikem na základě zákona. Tím je například zástavní právo zasilatele k zásilce, dokud tato je u něho nebo má listiny opravňující ho se zásilkou nakládat.⁷⁸

Zákon v ustanovení § 1309 NOZ připouští i možnost ujednat si zákaz zřídit zástavní právo k určité věci. Toto ujednání má účinky vůči třetí osobě, jen pokud je zákaz zapsán do rejstříku zástav nebo jiného veřejného seznamu, anebo pokud je jí tento zákaz znám. Ani samotný obsah zástavní smlouvy neponechal zákonodárce bez limitace, a proto nám zákon určuje, co lze a co nelze v rámci

---

⁷⁸ HURDÍK, J. et al. Občanské právo hmotné: Obecná část. Absolutní majetková práva. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 250. ISBN 978-80-7380-377-3

zástavní smlouvy ujednat. Pro tyto limity užívá pojmenování zakázaná ustanovení a je jimi sledována ochrana stran, především slabší strany, za kterou považuje vzhledem k postavení před uzavřením smlouvy zástavce, dlužníka, zástavního dlužníka. Tato zákonná ustanovení můžeme dělit dle obsahu na ta, která upravují, co je zakázáno ujednat pouze před dnem splatnosti zajištěného dluhu, a na ta, která jsou vůbec zakázaná. K první skupině se řadí zákaz ujednat si, že zástavní věřitel se nebude domáhat uspokojení ze zástavy, nebo že věřitel může brát ze zástavy plody nebo užitky.

Ujednání, které opravňuje věřitele zástavu zpeněžit libovolným způsobem nebo si ji za libovolnou nebo předem určenou cenu ponechat je možné dohodnout až poté, co dluh dospěje, a to pokud není zástavcem nebo zástavním dlužníkem spotřebitel nebo člověk, který je malým nebo středním podnikatelem. Pokud podmínka není splněna, jde o zakázané ujednání vůbec. Mezi další v této druhé skupině řadíme ujednání, podle kterých dlužník nebo zástavce nesmí zástavu vyplatit. Jak uvádí důvodová zpráva k této části NOZ: *„Při formulaci druhého odstavce⁷⁹ bylo zvažováno, zda nemá být zakázáno i ujednání, že zástavní dlužník vlastnické právo k zástavě nepřevede. V diskusích nad tímto podnětem převládlo v rekodifikační komisi jednomyslně přijaté stanovisko, že zákaz takového ujednání nedává rozumný smysl, ač judikatura tímto směrem tenduje (srov. rozsudky Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 296/2003 ze dne 16. 7. 2003 nebo sp. zn. 33 Cdo 3694/2008 ze dne 19. 8. 2010). Ujednají-li si strany v zástavní smlouvě, že vlastnické právo k zástavě nebude převedeno, zvyšuje se tím pro věřitele kvalita zajištění, zvláště v případech, kdy hodnota zástavy podstatně závisí na úrovni její správy, a zástavci to dává prostor k ujednání výhodnějších podmínek pro úvěr. Nesprávný je argument, že vlastník má zákonné právo se svou věcí nakládat, a že se jej tedy nemůže ani v zástavní smlouvě vzdát. Podstatné je, jakou vlastník projeví vůli (může-li se vlastník derelikcí vzdát svého vlastnického práva vůbec, může se ve svém vlastnickém právu i omezit, jak se také v praktickém životě běžně děje). Vyloučení zákazu platí i pro obdobná ujednání, např. že zástavní dlužník zástavu nepronajme nebo že ji dále nezatíží apod.“*

Co naopak právní řád připouští je zastavení cizí věci. Tu může zástavce dát jako zástavu jen se souhlasem vlastníka. Zástavní právo však vznikne také v případě, kdy je zastavena cizí věc movitá bez souhlasu vlastníka, a je odevzdána

---

⁷⁹ Myšleno ustanovení § 1315, odst. 2) NOZ

zástavnímu věřiteli, který ji přijme v dobré víře, že zástavce je oprávněn věc zastavit. Můžeme se setkat i se situací, kdy ve chvíli zřízení zástavního práva zástavce je vlastníkem věci, nicméně později v důsledku odstoupení od smlouvy s účinky *ex tunc* se věc stává věcí původního vlastníka, tedy pro zástavce věci cizí. Zástavní právo věřitele je zachováno v případě, že byl při uzavírání zástavní smlouvy v dobré víře, že zástavce je majitelem, a nebyla mu známa skutečnost, ze které by vyplývalo následné odstoupení zástavce od smlouvy a tím i ztráta vlastnického práva. Vzhledem k dikci obecných ustanovení NOZ se jednání v dobré víře presumuje a bylo by tedy povinností „staronového“ vlastníka dokázat, že věřitel nebyl v dobré víře o stavu vlastnického práva k zástavě při uzavírání zástavní smlouvy.⁸⁰ Důležitým pro praxi a život se jeví ustanovení § 1344 NOZ, které bylo dle důvodové zprávy inspirováno čl. 464 al. 3 švýcarského občanského zákoníku a zavádí výjimku z obecného pravidla o zástavě cizí věci. Ustanovení pamatuje na situaci, kdy dojde k zastavení cizí movité věci v zastavárenském závodu. Pokud se u takové věci nejedná o věc, kterou vlastník zástavci svěřil, má vlastník vůči provozovateli zastavárenského závodu právo na vydání věci. Vlastník však musí věc dokázat jednotlivě určit a především prokázat své vlastnické právo s odkazem na to, že věc pozbyl ztrátou nebo činem povahy úmyslného trestného činu. Naproti tomu provozovatel zastavárenského závodu nemá právo po vlastníkově požadovat před vydáním věci úhradu částky vyplacené zástavci za věc a ani úroky.

Již bylo pojednáno o vzniku zástavního práva, nicméně dosud nebyl specifikován jeho rozsah a obsah. Zástavní právo zajišťuje dluh a jeho příslušenství a je-li to zvlášť ujednáno, pak i smluvní pokutu. Podle ustanovení § 1346 NOZ se zástavní právo, pokud zástavní smlouva neurčí jinak, vztahuje na zástavu, na její přírůstek i příslušenství. Pro plody a užitky je rozhodující, zda byly či nebyly odděleny. Zástavní právo se vztahuje jen na ty, které odděleny nebyly. V případě, že je zástavní právo zřízeno k pohledávce, náleží zástavnímu věřiteli i každé právo, které pohledávku zajišťuje. Pokud je zástavou hromadná věc, zástavní právo se vztahuje na jednotlivé věci náležející k zástavě nebo jí sloužící, bez ohledu na místo, kde se nacházejí. Zástavní právo se vztahuje také na každou jednotlivou věc, která k hromadné věci přibude, stejně tak zanikne ke

---

⁸⁰ TINTĚRA, T. Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku. 1. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 122 - 123. Teoretik. ISBN 978-80-87576-75-5.

každé jednotlivé věci, která se od hromadné věci odloučí. NOZ dále stanoví podmínku pro ujednání samostatného zástavního práva k jednotlivé věci, která náleží k zástavě za trvání zástavního práva k hromadné věci, tehdy zástavní právo nevznikne. Speciální úprava je uvedena pro cenné papíry.

Zákon pamatuje i na změnu formy či kvality zástavy. Pro tuto možnost důvodová zpráva uvádí: „*Zamýšlí-li zástavní dlužník se zástavou naložit způsobem dotýkajícím se zájmů zástavního věřitele, je na zástavním dlužníku, aby si zařídil věřitelův souhlas nebo se s ním jinak dohodl.*“ Ne vždy dochází ke změně na základě rozhodnutí osoby, která zajištění poskytla. Pokud se tedy zastavená věc přemění na věc novou, zástavní právo je zachováno k nové věci a při rozdělení zastavené věci zatíží zástavní právo všechny věci vzniklé rozdělením. Jak uvádí důvodová zpráva, toto ustanovení bylo zakotveno k ochraně práv věřitele, aby dlužník nemohl namítnout, že zástava zanikla, a s ní i samotné zástavní právo. Složitější situace nastane v případě, že se zástava spojí s jinou věcí, tehdy má zástavní věřitel právo na obnovení předešlého stavu na náklady zástavního dlužníka. Pokud to již není možné, zástavní právo zatíží celou věc do hodnoty zástavy v době před spojením. Ustanovení § 1350 NOZ dále upřesňuje pro případ, že byla zástava oceněna; má se za to, že cenu zástavy určuje výše ocenění. Jako poslední možnost zákon uvádí spojení dvou zástav. Na ty se pro účely zástavního práva hledí, jako by ke spojení nedošlo. Opačně pokud spojené zástavy zajišťují splnění stejného dluhu. K zajištění jednoho dluhu jednoho věřitele lze zastavit i několik věcí. Tehdy hovoříme o vespolečném zástavním právu a zástavní věřitel se může uspokojit z kterékoli samostatné zástavy nebo ze všech zástav.

K tomu, aby bylo zajištění uchováno a dluh byl splněn, zákon přináší několik ustanovení týkajících se práv a povinností věřitele na jedné straně a práv a povinností dlužníka na straně druhé tak, aby bylo chráněno právo obou stran. K nejdůležitějším povinnostem dlužníka patří povinnost zdržet se všeho, čím by se zástava zhoršila na úkor zástavního věřitele. Důležitou a praktickou novinkou NOZ je ustanovení o pojištění zástavy. Pokud je zástava pojištěna a nastane pojistná událost, případně plnění z pojistné smlouvy zástavnímu věřiteli. Nutnou podmínkou je, aby zástavní věřitel prokázal včas pojišťovně, že na věci vázne zástavní právo v jeho prospěch. Oznámení pojišťovně může učinit kromě věřitele také zástavce nebo zástavní dlužník. Zástavnímu věřiteli přísluší také právo plnění z pojistné smlouvy zdržet a uspokojit se z něho. Toto oprávnění připadá v úvahu

v případě, že nebude dluh splněn řádně a včas, tj. dlužník je v prodlení s plněním. Nicméně zákon připouští i odlišné ujednání stran. Pokud by plnění z pojistné smlouvy převyšovalo dluh včetně příslušenství a nákladů, je povinností věřitele přebytek vydat dlužníkovi. Dalším důležitým oprávněním věřitele je možnost mít zástavu stále u sebe po celou dobu trvání zástavního práva a s tím spojená povinnost péče řádného hospodáře k zástavě. Náklady spojené s péčí řádného hospodáře nese dlužník. Užívat zástavu může věřitel jen běžným způsobem a se souhlasem dlužníka. Opatruje-li pro věřitele zástavu třetí osoba, není oprávněna věc užívat ani její užívání přenechat další osobě, a pokud by tak učinila, odpovídá za náhodu, která by zástavu postihla. Předání zástavy zpět dlužníkovi nutně neznamená zánik zástavního práva a tím zajištění dluhu.

Další oprávnění a povinnosti stran jsou spojeny s výkonem zástavního práva. K výkonu dochází, stane-li se zajištěný dluh splatným, a dlužník svou povinnost dobrovolně nesplní. O započetí výkonu zástavního práva je věřitel povinen písemně informovat zástavního dlužníka. Zákon pro oznámení požaduje mimo písemné formy také uvedení způsobu, jakým se věřitel ze zástavy uspokojí. Věřitel musí zajistit zápis informace o započetí výkonu do rejstříku zástav nebo jiného veřejného rejstříku, kde je zástavní právo k věci zaneseno. Po oznámení nesmí dlužník bez souhlasu věřitele zástavu žádným způsobem zcizit. Ani věřitel však nesmí s výkonem započít okamžitě, nýbrž až po uplynutí 30 dnů od oznámení započetí výkonu zástavnímu dlužníkovi, a v případě, že je zástava evidovaná, tak uplynutím 30 dnů ode dne zápisu započetí výkonu zástavního práva do rejstříku zástav nebo jiného veřejného rejstříku. Stranám se nepovoluje ujednat si před započtím výkonu kratší lhůtu a v případě, že by tak učinili, se k ujednání nepřihlíží. Po oznámení započetí výkonu však již zákon nelimituje možnost stran lhůtu upravit. Mohou ji tak v jejím průběhu zkrátit, i když pravděpodobnost, že tato situace nastane, není nikterak vysoká. Primárně připadá věřiteli právo uspokojit se způsobem, na kterém se s dlužníkem písemně dohodl s ohledem na zakázaná ujednání, o kterých bylo pojednáno výše. Jde tedy o rychlost a flexibilitu možností věřitele, jak své právo co nejrychleji a nejlépe uspokojit. Pokud žádná dohoda mezi stranami uzavřena nebyla, může se věřitel uspokojit z výtěžku zpeněžení zástavy ve veřejné dražbě nebo ze soudního prodeje zástavy. V každém případě má věřitel povinnost postupovat při prodeji s odbornou péčí v zájmu svém i v zájmu zástavního dlužníka tak, aby zástavu

prodal za cenu, za kterou lze srovnatelnou věc obvykle prodat za srovnatelných okolností na daném místě a v daném čase.⁸¹ Jak uvádí důvodová zpráva: „Zpeněží-li zástavní věřitel zástavu, činí tak vlastním jménem, neboť jej zákon opravňuje naložit s cizí věcí ....“ Pokud se v průběhu výkonu zástavního práva věřitel rozhodne způsob svého uspokojení změnit, má povinnost o změně způsobu informovat zástavního dlužníka opět písemnou formou. Zvláštní úpravu zákon stanoví pro zástavu ve formě cenného papíru přijatého k obchodování na evropském regulovaném trhu. Hlavní povinností dlužníka při výkonu zástavního práva je jej strpět a vydat zástavu i s listinami potřebnými k převzetí, prodeji a užívání věřiteli, pokud ji má u sebe. Z výtěžku zpeněžení zástavy se na prvním místě uhradí peněžitý dluh a v případě nepeněžitého dluhu částka do výše obvyklé ceny dluhu v době vzniku zástavního práva, to vše včetně příslušenství a nákladů, na jejichž náhradu má zástavní věřitel proti dlužníkovi právo. Pokud je osoba zástavního dlužníka odlišná od osoby osobního dlužníka, vznikají zástavnímu dlužníku úhradou dluhu ze zástavy stejná práva, jako by dluh splnil sám, tedy subrogační právo na uspokojení dluhu, který poskytnutím zástavy zajistil.⁸² Případná další zajišťovací práva, která nezanikla úhradou dluhu, zůstávají změnou osoby věřitele nedotčena.⁸³

Zákon myslí také na situaci, kdy je zástava poskytnuta jako zajištění pro více dluhů. Tehdy je rozhodující zápis zástavních práv do veřejného seznamu či rejstříku zástav. Takto zapsaná práva mají přednost před nezapsanými. Jak vysvětluje důvodová zpráva: „Připouští se ujednání měnící pořadí zástavních práv, avšak jen s účinky vůči těm, jejichž právní postavení se tím nezhorší, anebo kteří se změnou pořadí souhlasí. Změna pořadí nastává registrací.“ Pro takovéto ujednání o změně pořadí požaduje zákon písemnou formu. Oznamení o započetí výkonu zástavního práva je nutné doručit také věřitelům, jejichž pořadí je před věřitelem, který započetí oznamuje. Třicetidenní lhůta začíná běžet od oznámení posledního z nich.

Se splněním dluhu a jeho zánikem zpravidla z důvodu akcesority zástavního práva zaniká i toto právo. Zákon uvádí i případy, kdy sice zaniká

---

⁸¹ Ustanovení §1365 odst. 1) NOZ

⁸² Obdobně názor Nejvyššího soudu ČR obsažený v Usnesení ze dne 29.5.2014, sp.zn. 21 Cdo 828/2014

⁸³ TINTĚRA, T. Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku. 1. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 126. Teoretik. ISBN 978-80-87576-75-5.

zástavní právo, ale samotný dluh nadále trvá. S těmito případy se v souladu s ustanovením § 1377 odst. 1) NOZ setkáváme, jestliže

- a) zanikne zástava,
- b) se zástavní věřitel vzdá zástavního práva,
- c) zástavní věřitel vrátí zástavu zástavci nebo zástavnímu dlužníkovi,
- d) zástavce nebo zástavní dlužník složí věřiteli cenu zastavené věci,
- e) pokud uplyne doba, na niž bylo zástavní právo zřízeno.

Obdobně v případě, že vlastnické právo k zástavě v dobré víře nabyde třetí osoba, která neměla objektivní možnost zjistit, že věc je zatížena zástavním právem. Po zániku zástavního práva zapsaného v rejstříku zástav nebo veřejném seznamu požádá věřitel, případně zástavní dlužník, o jeho výmaz.

Ustanovení §1380 NOZ přináší určitou novinku, kterou je institut uvolněné zástavy. Pokud zástavní právo zanikne a není dosud vymazáno z veřejného rejstříku, hovoříme o uvolněné zástavě. Zákon vlastníka věci opravňuje uvolněnou zástavu spojit s novým dluhem, který však nesmí ten původní převyšovat. Další možností je zapsání pouze uvolněného zástavního práva, zatím nespojeného s jiným dluhem, kdy toto spojení lze provést ve lhůtě deseti let, jinak právo vlastníka toto učinit zaniká. Institut uvolněné zástavy přináší možnou výhodu pro věřitele, jehož dluh může být zajištěn zapsáním zástavního práva na místo uvolněné zástavy ve výhodnějším pořadí v případě, že věc je poskytnuta ještě dalším věřitelům s horším pořadím. Zákon ovšem připouští i možnost, aby si zástavní dlužník s věřitelem s horším postavením ujednali zákaz dlužníka zajistit jiný dluh místem uvolněné zástavy, dokud trvá zajištění věřitele, který toto ujednání s dlužníkem uzavřel. Obdobným způsobem je možné provést i záměnu zástavního práva, kterou NOZ upravuje v ustanovení §§ 1385 - 1389. Opět je limitem zástavní právo, které bylo zapsané do veřejného seznamu, a pokud nový dluh nepřevyšuje dluh původní. V případě záměny vlastník věci požádá, aby v pořadí zástavního práva bylo zapsáno zástavní právo jiné pod podmínkou, že do roka po zápisu nového zástavního práva bude staré zástavní právo vymazáno.

Poslední otázkou, kterou je vhodné uvést ve spojení se zajišťovacím institutem zástavního práva, je otázka promlčení. Zástavní právo se jakožto majetkové právo promlčuje. Zákon stanoví, že zástavní právo se nepromlčuje dříve, než se promlčí zajištěný dluh. Promlčením dluhu však nutně nezaniká

zástavní právo. Tak je tomu například pro případy, kdy má věřitel movitou zástavu u sebe, nebo v případě, kdy ji má v opatrování třetí osoba. I přes promlčení dluhu se tak může věřitel uspokojit ze zástavy. Pro výmaz promlčeného zástavního práva z veřejného seznamu nebo rejstříku zástav je nutné, aby návrhovátelem prokázal právní zájem na tomto postupu, a záznam poté vymaže přímo orgán, který evidenci vede. Zákon v žádném ustanovení přímo nespojuje promlčení se zánikem zástavního práva a podobně ani jeho výmaz z veřejného seznamu.⁸⁴

Specifickou zákonnou úpravu pro zastavení podílu v korporaci, cenného papíru nebo zaknihovaného cenného papíru, účtu vlastníka zaknihovaných cenných papírů a pohledávky přináší ustanovení §§ 1320 – 1341 NOZ.

3.7. Podzástavní právo

V přímé souvislosti a také návaznosti se zástavním právem uvádí NOZ úpravu institutu podzástavního práva. Právní úprava v ustanoveních upravujících podzástavní právo nepojednává o dluhu, nýbrž o pohledávce. O podzástavním právu lze hovořit tehdy, pokud pohledávka, které svědčí zástavní právo, je dále zastavena. Přičemž k zastavení pohledávky není potřeba souhlasu dlužníka, vůči němuž nabývá podzástavní právo účinků doručením oznámení o jeho vzniku učiněným podzástavcem či podzástavním věřitelem nebo spolu se vznikem podzástavního práva zápisem do rejstříku zástav či jiného seznamu. Uspokojení z podzástavy se podzástavní věřitel může domáhat místo podzástavce, jakmile je dluh zajištěný podzástavním právem splatný. V ostatním zákon odkazuje na přiměřené použití ustanovení o zástavním právu. Z uvedeného je patrné, že právní úprava podzástavního práva je velmi střídáma. Nedochozí tedy k duplicitním ustanovením upravujícím stejně zástavní a podzástavní právo.

3.8. Zadržovací právo

V souvislosti se střídmostí lze hovořit i o právní úpravě následujícího institutu, která přímo navazuje na ustanovení o podzástavním právu, a čítá pouze pět paragrafů. Jedná se o institut zadržovacího, retenčního, práva. Zákon tento věcněprávní zajišťovací institut definuje jako možnost toho, kdo má povinnost

---

⁸⁴ TINTĚRA, T. Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku. 1. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 132. Teoretik. ISBN 978-80-87576-75-5.

vydat cizí věc, kterou má u sebe, ji ze své vůle zadržet k zajištění splatného dluhu osoby, jíž by jinak měl věc vydat. Tímto způsobem může být zajištěn dluh splatný, tak i dluh nesplatný, za podmínky, že dlužník nezajistil dluh jinak, i když jej podle smlouvy nebo podle zákona zajistit měl. Povinnost zajištění vyplývající ze smlouvy může být jak konkrétní, tak i obecně stanovená, jako povinnost poskytnout jistotu. Druhým případem je situace, kdy dlužník prohlásí, že dluh nesplní. Zákon však neuvádí způsob, kterým by prohlášení mělo být provedeno, je pouze najisto postaveno, že musí jít o prohlášení, a nelze tak například pouze usuzovat z okolností. Způsob prohlášení je ponechán na vůli dlužníka. Poslední možností, kdy zajistit dosud nesplatný dluh zadržovacím právem, je dle ustanovení § 1395 odst. 2) písm. c) NOZ případ, kdy se stane jinak zřejmým, že dlužník dluh nesplní následkem okolnosti, která u něho nastala, a která věřiteli nebyla ani nemohla být známa při vzniku dluhu.⁸⁵ Tato možnost supluje předchozí právní úpravu, kdy užití zadržovacího práva bylo spojeno pouze s případem, kdy byl podán insolvenční návrh na majetek dlužníka.

Zákon vylučuje použití zadržovacího práva u věci cizí, kterou má sice věřitel u sebe, ale má ji u sebe neoprávněně, zejména pokud se jí zmocnil násilně nebo lstí. Zadržet cizí věc nemůže ani ten, komu byla svěřena, aby s ní naložil způsobem neslučitelným s výkonem zadržovacího práva. Výjimku zákon stanoví pro případ, kdy bylo zahájeno na majetek dlužníka insolvenční řízení, tehdy je věřitel k zadržení oprávněn.

O zadržení věci musí ten, který jej provedl, vyznat dlužníka, a zároveň uvést i důvod zadržení. Písemnou formu zákon vyžaduje pro případ, kdy i věc byla věřiteli předána na základě smlouvy učiněné písemnou formou. O zadrženou věc je věřitel povinen pečovat jako řádný hospodář a má proti dlužníkovi právo na náhradu nákladů s tím spojených. Stejně jako u zástavního práva může věřitel věc používat pouze se souhlasem dlužníka a pouze způsobem, který je pro věc neškodný. Věřitel, jehož pohledávka byla zajištěna zadržovacím právem, má při uspokojení ze zadržené věci přednost před ostatními věřiteli, a to i před věřiteli, jejichž zajišťovací právo je zapsané ve veřejném seznamu. Při zpeněžení zadržené věci se přiměřeně použijí ustanovení o zpeněžení zástavy.

Zánik zástavního práva zákon spojuje se čtyřmi skutečnostmi. Těmi jsou:

---

⁸⁵ TINTĚRA, T. Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku. 1. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 134. Teoretik. ISBN 978-80-87576-75-5.

- a) zánik zadržené věci spolu se zánikem zajištěného dluhu⁸⁶,
- b) vzdání se zadržovacího práva věřitelem a to jednostranným prohlášením nebo dohodou s vlastníkem,
- c) zajištěním dluhu jinou dostatečnou jistotou a jako poslední způsob je uveden případ,
- d) kdy se věc dostane trvale z moci věřitele, tedy ji již dále trvale nemá při sobě.

Jako další způsob, který zákon v ustanovení § 1399 NOZ neuvádí, ale z povahy věci jej lze odvodit, je zánik způsobeným zánikem zadržené věci. Vzhledem k podobnosti institutu zástavního a zadržovacího práva můžeme v souvislosti se zadržovacím právem a promlčením uvést obdobně, že zadržovací právo se nepromlčí dříve než zajištěný dluh, a promlčení nebrání věřiteli se uspokojit ze zajištění. K promlčení naopak nemůže dojít v případě, že má věřitel zadržanou věc při sobě. Jak bylo pojednáno výše, pokud věc nemá dlouhodobě při sobě, dochází během času nikoli k promlčení, ale přímo k zániku zadržovacího práva.⁸⁷

Ve spojení se zadržovacím právem je také vhodné uvést modifikace úpravy zadržovacího práva. Prvním tímto případem je nájem. Zákon připouští vznik zadržovacího práva ve prospěch nájemce k movitým věcem nájemníka umístěným v pronajaté věci a to k zajištění pohledávky nájemce. Není přitom stanoveno, zda musí jít o pohledávku již splatnou. Druhým případem je způsobení škody věcí movitou na cizím pozemku. Tehdy vlastník tohoto pozemku může tuto věc zadržet do doby, než obdrží náhradu způsobené škody. Možností jak získat zadržanou věc zpět je poskytnutí jiné jistoty k zajištění povinnosti k náhradě způsobené škody. O dalším případě již bylo pojednáno v souvislosti s pojistným plněním při zajištění dluhu zástavním právem, pokud došlo k pojistné události spojené se zástavou. V NOZ lze nalézt i další případy, například v ustanovení o kupní smlouvě, správě cizího majetku, smlouvě o skladování nebo komisionářské smlouvě.⁸⁸

---

⁸⁶ Opět lze spatřovat znak akcesorického vztahu.

⁸⁷ TINTĚRA, T. Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku. 1. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 137. Teoretik. ISBN 978-80-87576-75-5.

⁸⁸ TINTĚRA, T. Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku. 1. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 135 - 137. Teoretik. ISBN 978-80-87576-75-5.

3.9. Závdavek

Institutem na pomezí zajišťovacích a utvrzovacích prostředků podobným smluvní pokutě je závdavek. Dle důvodové zprávy jde o: „...starobylý institut (*arra, Angeld, Draufgabe, Draufgeld*) zahrnutý v mnoha standardních úpravách - např. v rakouském občanském zákoníku v § 908 a 909, v německém, v § 336 a násl., ve španělském v čl. 1454, v čl. 158 švýcarského obligačního práva aj. - který však ani ve zdejším prostředí dosud nevyumizel z paměti, zvláště v živnostenských a farmářských kruzích.“ Jak dále uvádí důvodová zpráva, závdavek má tři funkce. Předně jde o funkci důkazní. Tuto funkci si závdavek nese už z dob starověkého Říma, kdy byl poskytován jako drobný dar. Nemohl být svojí hodnotou považován za jistotu, ale pouze za symbol toho, že strany se smluvně zavázaly.⁸⁹ Tuto funkci nese i dnes, a to především ve chvíli, kdy byla smlouva uzavřena pouze ústně. Závdavkem se potvrzuje uzavření smlouvy a zákon požaduje, aby byl druhé smluvní straně předán nejpozději při uzavření smlouvy. Stejně jako další ustanovení je i toto dispozitivní, proto je stranám ponechána možnost vlastní úpravou se od ustanovení zákona odchýlit. Tato charakteristika tedy přibližuje závdavek také mezi utvrzovací instituty. V pochybnostech o uzavření smlouvy, strana, která její uzavření popírá, musí k tomuto svému tvrzení přinést důkazy. Druhou funkcí je funkce zajišťovací. Strana, která dala závdavek, poskytuje jistotu, že bude dluh splněn. V tom spatřujeme zajišťovací funkci tohoto institutu. Věřitel je oprávněn závdavek držet až do splnění dluhu a pro případ, že dluh nebude splněn si jej ponechat. Příčina nesplnění přitom musí být způsobena na straně toho, kdo závdavek dal. Tím je vyloučen případ, kdy k nesplnění došlo v důsledku vyšší moci. S propadnutím závdavku je spojena i poslední funkce, kterou je funkce penalizační. Nicméně sankce není stanovena pouze pro případ porušení ujednání ze strany dlužníka, ale také ze strany věřitele. Zákon uvádí, že pokud je porušena smlouva ze strany věřitele, který přijal závdavek, je povinen dlužníkovi dle jeho volby buď vydat dvojnásobek hodnoty závdavku, splnit dluh nebo pokud již splnění není možné, nahradit vzniklou škodu. Ačkoli zákon neupravuje, co vše může být závdavkem, lze předpokládat, že může jít jak o věc hmotnou, tak nehmotnou. Z povahy věci by bylo vhodné pro případy, kdy věřitel poruší smlouvu, a dlužník bude

---

⁸⁹ Václav Kment: Závdavek – návrat již dlouho známého institutu, <http://www.epravo.cz/top/clanky/zavdavek-navrat-jiz-dlouho-znameho-institutu-94262.html>

požadovat dvojnásobné plnění, aby závdavkem byla věc, jejíž hodnotu lze jednoduše vyčíslit, a určit tak dvojnásobek. Jako další funkci, která nastává pouze v určitých případech, je možné uvést funkci závdavku jako odstupného pro smlouvy, kdy si strany ujednaly právo od smlouvy odstoupit bez stanovení výše odstupného. V takovém případě se závdavek považuje za odstupné. Přitom odstoupí-li od smlouvy strana, která závdavek dala, ztrácí právo na jeho vrácení, a pokud odstoupí strana, která závdavek přijala, vydá druhé dvojnásobně tolik, podobně jako v případě porušení smluvní povinnosti. Právní úpravu závdavku nalezneme v NOZ v ustanoveních §§ 1808 a 1809 a není tedy příliš obsáhlá.

Ve smyslu výše uvedeného můžeme na první pohled rozpoznat podobnost institutu závdavku s dalšími instituty jako záloha, smluvní pokuta nebo splátka. Co se týká rozlišení závdavku a zálohy, rozdíl můžeme spatřovat v době poskytnutí a situaci, kdy dojde k porušení či splnění smlouvy. Zálohou se dle ustanovení § 1807 NOZ rozumí vše, co bylo poskytnuto jednou stranou straně druhé před uzavřením smlouvy. Na rozdíl od závdavku, který je poskytnut nejpozději při uzavření smlouvy. Pokud by tedy strany chtěly předejít nejasnostem ohledně toho, zda byla poskytnuta záloha nebo závdavek, je vhodné věc předat při uzavření smlouvy a tím ujasnit, že byl poskytnut závdavek. Další rozdíl můžeme spatřovat v tom, že závdavek se váže ke smlouvě, kdežto záloha je částí předmětu plnění smlouvy. Pokud by tedy došlo k zániku smluvního ujednání odstoupením od smlouvy nebo porušením smluvní povinnosti, závdavek propadá nebo naopak je poskytnut dvojnásobek jeho hodnoty druhé straně. Záloha je vrácena té straně, kterou byla poskytnuta.⁹⁰ Pokud není ujednán závdavek, tak lze plnění poskytnuté při uzavření smlouvy, pokud jde o plnění ve splátkách, považovat za první splátku, nikoli za závdavek. Existuje-li ujednání o závdavku, je nutné plnění takto chápat. Závdavek je také možné ujednat jako poslední splátku v případě, že jde o plnění ve splátkách, a plnění je stejného druhu jako závdavek. Závdavek by ve chvíli splnění dluhu měl být vrácen zpět dlužníkovi, který jej poskytl. Nicméně zákon připouští ujednání, že závdavek bude započten jako poslední splátka pokud je to vůlí stran.⁹¹ V neposlední řadě je vhodné uvést také rozlišení závdavku a smluvní pokuty. Jak již bylo uvedeno, závdavek musí

---

⁹⁰ Václav Kment: Závdavek – návrat již dlouho známého institutu, <http://www.epravo.cz/top/clanky/zavdavek-navrat-jiz-dlouho-znameho-institutu-94262.html>

⁹¹ TINTĚRA, T. Zá vazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku. 1. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 166. Teoretik. ISBN 978-80-87576-75-5.

být druhé smluvní straně odevzdán nejpozději s uzavřením smlouvy, kdežto smluvní pokuta je vázaná až na chvíli porušení smlouvy. Na základě výše uvedeného může nastat zvláštní situace, ujednájí-li si strany možnost odstoupení od smlouvy při nesplnění určité povinnosti, s tím spojené odstupné, a dále také smluvní pokutu. V takovém případě by pak mohlo dojít k situaci, kdy smluvní strana, která obdržela závdavek a zároveň odstoupila od smlouvy v důsledku porušení povinnosti stranou druhou, obdrží: odstupné, smluvní pokutu a dále by ji propadl závdavek.

3.10. Smluvní pokuta

První ze dvou institutů utvrzení dluhu, jež NOZ upravuje v ustanoveních §§ 2048 – 2052, je institut smluvní pokuty. Jak popisuje důvodová práva: „*Účelem smluvní pokuty je dát předem (tedy před splněním a zpravidla již při uzavírání smlouvy) najevo zvýšený zájem věřitele na náležitém splnění smluvní povinnosti.*“ Sjednání smluvní pokuty mezi stranami je tedy ujednáním sankčního plnění, které v případě porušení smluvené povinnosti poskytne jedna strana straně druhé. Konkrétně strana, která porušila smluvní povinnost, pro kterou byla smluvní pokuta ujednána, straně druhé. V právní úpravě se též můžeme setkat s označením penále, které je v určitém slova smyslu smluvní pokutou, ale stanovenou právním předpisem, nikoli smluvním ujednáním. Ustanovení o smluvní pokutě se pro penále užijí přiměřeně.⁹²

Zákon pro ujednání smluvní pokuty nestanoví formu, tj. je na dohodě stran, zda bude ujednání písemné, nebo například pouze ústní. Nicméně pro některé případy je nutné pro zachování platnosti dodržet formu, kterou musí být smluvní pokuta ujednána, jak například judikoval Ústavní soud ve spojení se spotřebitelskými smlouvami, kdy ujednání o smluvní pokutě ve spotřebitelských vztazích musí být zahrnuto do smlouvy samotné, nestačí odkázat například na všeobecné obchodní podmínky. Nelze si tedy v této věci představit platné ujednání ústní.⁹³

Zákon nelimituje ani formu sankčního plnění, a proto je možné ujednat jak peněžitou tak i nepeněžitou formu smluvní pokuty. Pro peněžité plnění je důležité

---

⁹² RABAN, P., et al. Občanské právo hmotné: Relativní majetková práva. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2013, s. 84. ISBN 978-80-87713-10-5.

⁹³ HULMÁK, M. Občanský zákoník V: závazkové právo: obecná část (§ 1721-2054) : komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 1287. ISBN 978-80-7400-535-0.

ujednáním určit buď konkrétní výši, nebo alespoň jasný způsob, jakým bude smluvní pokuta určena. Pokud by ujednání o smluvní pokutě nebylo dostatečně určité a nebylo by možné zjistit jeho obsah, šlo by o zdánlivé právní jednání, ke kterému se nepřihlíží.⁹⁴ Dle platné judikatury⁹⁵ není smluvní pokuta příslušenstvím pohledávky a nelze ji přiznat do budoucna (do zaplacení), jednotlivé části smluvní pokuty se stávají splatnými postupně, vždy k jednotlivému dni. Je tedy například třeba smluvní pokutu konkrétně vyčíslit ke dni podání žaloby k soudu. Ačkoli se ujednání o smluvní pokutě v procentuální výši může podobat úroku z prodlení, věřitel může vedle smluvní pokuty i bez toho, aby si to strany výslovně ujednali, požadovat také úrok z prodlení.⁹⁶

Smluvní pokuta je vždy vázána k porušení smluvní (primární) povinnosti, může jít o neuhrazení dluhu nebo například i jen o jeho částečné uhrazení, další možností je nedostatečná kvalita plnění. Nicméně vznik sekundární povinnosti je spojen s nesplněním primární povinnosti nezávisle na zavinění, jde tedy o objektivní odpovědnost dále nezávislou na skutečnosti, zda druhé straně vznikla či nevznikla škoda. Dispozitivnost právní úpravy nevylučuje možnost ujednání stran, které by sankční povinnost spojovalo pouze se zaviněným porušením ujednané povinnosti. Ujednání stran může obsahovat sankci i pro jiné případy než nesplnění smluvní povinnosti, například pro odstoupení od smlouvy. Toto ujednání sice bude platné, ale nepůjde o smluvní pokutu, nýbrž o jiný typ smluvní sankce, například odstupné.

I u smluvní pokuty lze sledovat typický znak pro zajišťovací a utvrzovací prostředky, tj. akcesoritu. Splněním smluvní pokuty se strana nezbavuje povinnosti splnit dluh smluvní pokutou utvrzený. Opačný případ nastane pro situaci, kdy si strany sjednají tzv. nepravou smluvní pokutu, jejímž uhrazením primární dluh zaniká. Akcesorita je omezená ve spojení se zánikem dluhu. Pokud samotný dluh zanikne, zanikne i ujednání o smluvní pokutě. Vznikl-li však nárok na její zaplacení dříve, než zanikl utvrzený dluh, neznamená to, že zanikla i smluvní pokuta. Právě naopak. Smluvní pokuta jako neuhrazený dluh existuje stále, a strana, která porušila ujednání smlouvy, má povinnost k její úhradě. Podobná situace nastane v případě promlčení, pokud se promlčí primární dluh, a

---

⁹⁴ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář - Svazek V. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2014, s. 588, ISBN 978-80-7478-369-2.

⁹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6.11.2007, sp. zn. 21Cdo 3477/2006

⁹⁶ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář - Svazek V. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2014, s. 594, ISBN 978-80-7478-369-2.

nárok na smluvní pokutu vznikl ještě předtím, tehdy smluvní pokuta existuje jako samostatný nárok.⁹⁷

Smluvní pokutu je také možné chápat jako paušalizovanou náhradu škody. Ačkoli zákon stanoví pro případ, kdy je ujednána smluvní pokuta, nemožnost věřitele nárokovat ještě náhradu vzniklé škody, ke které se smluvní pokuta vztahuje, lze toto ujednáním stran upravit. Opět jde totiž o dispozitivní ustanovení zákona a vedle smluvní pokuty může být ujednána i povinnost k náhradě škody, či například stanovena povinnost k náhradě škody pro případ, kdy škoda svou hodnotou převyšuje ujednanou smluvní pokutu.⁹⁸

Vždy je nutné mít na paměti, že soud má v případě sporu moderační právo, tj. možnost nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu na návrh dlužníka snížit, a vzhledem ke kogentnosti tohoto ustanovení jej nelze dohodou stran vyloučit.⁹⁹ Soud při použití svého moderačního oprávnění musí vždy přihlídnout k hodnotě a významu zajišťované povinnosti, předpokládá se také, že ke správnosti svého uvážení bude zkoumat i okolnosti, za kterých byla smluvní pokuta ujednána, nebo okolnosti, které vedly k porušení povinnosti spojené se smluvní pokutou. Jak plyne z uvedeného, jde o oprávnění soudu, nikoli jeho povinnost, a proto může dojít k situaci, kdy sice soud shledá smluvní pokutu nepřiměřeně vysokou, ale neshledá další důvody k jejímu snížení. Ke snížení také nemůže dojít v případě, kdy sice soud ve své úvaze shledá ujednanou sankci nepřiměřeně vysokou, nicméně dlužník její snížení soudu nenavrhne. Ke snížení by v takovém případě mohlo dojít pouze tehdy, kdy by ujednání o smluvní pokutě a její výši bylo ve zjevném rozporu s dobrými mravy. Prokazování nepřiměřenosti výše smluvní pokuty leží na dlužníkovi, který vznesl námitku nepřiměřenosti. Dolní hranicí pro moderaci smluvní pokuty soudem je výše škody vzniklé porušením povinnosti, na kterou se vztahuje smluvní pokuta do doby rozhodnutí. Je-li vedle smluvní pokuty pro porušení povinnosti ujednána i nárok na náhradu škody, není soud při moderaci limitován skutečně vzniklou škodou, neboť pokud by tomu tak bylo, postavení poškozeného by se nelišilo pro situaci, kdy byla smluvní pokuta vedle náhrady škody ujednána a situaci, kdy ujednána nebyla. Konkrétním limitem výše smluvní

---

⁹⁷ HULMÁK, M. Občanský zákoník V: závazkové právo: obecná část (§ 1721-2054) : komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 1284. ISBN 978-80-7400-535-0.

⁹⁸ TINTĚRA, T. Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku. 1. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 171. Teoretik. ISBN 978-80-87576-75-5.

⁹⁹ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář - Svazek V. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2014, s. 595, ISBN 978-80-7478-369-2.

pokuty se často zabývá i judikatura. Mezi ostatními lze upozornit na dvě rozhodnutí Nejvyššího soudu, kdy bylo judikováno, že ujednání o smluvní pokutě ve výši 1 % denně je zpravidla považováno za neplatný právní úkon, neboť se přičítá dobrým mravům¹⁰⁰ a naopak smluvní pokuta ve výši 0,5 % denně je posuzována jako platné ujednání, které je v souladu s dobrými mravy.¹⁰¹

3.11. Uznání dluhu

Posledním institutem zařazeným v právní úpravě NOZ mezi zajištění a utvrzení dluhů je utvrzovací institut nazývaný uznání dluhu. Uznání dluhu můžeme definovat jako právní jednání dlužníka provedené v písemné formě, kterým uznává svůj dluh co do důvodu a výše. Pro toto jednostranné adresované právní jednání tedy zákon požaduje tři podmínky: písemnou formu, dlužníkovu uznání právního důvodu dluhu a dlužníkovu uznání výše dluhu. Dluh musí být přesně specifikován, a to i pokud by šlo o dluh nepeněžitý. Za určité lze považovat například i odkázání na konkrétní dlužnou fakturu. Nicméně pouhý souhlas s fakturou naopak nelze považovat za uznání dluhu.¹⁰² Z uznání musí být též zřejmé, kdo je věřitelem, tj. vůči jaké osobě uznání směřuje. Není přitom rozhodující, zda věřitel uznání přijímá či nikoli, dokonce ani odmítnutí uznání věřitelem. Právní účinky nastanou ve chvíli, kdy se uznání dostane do dispoziční sféry věřitele.¹⁰³

Zákon připouští ještě další dva způsoby uznání dluhu vedle písemného prohlášení, kterými lze na rozdíl od předchozího uznat pouze nepromlčený dluh. Těmito způsoby jsou dle ustanovení § 2054 NOZ placení úroků, které se považuje za uznání dluhu ohledně částky, z níž se úroky platí, a částečné plnění, které má účinky uznání zbytku dluhu, pokud z okolností můžeme usoudit, že tímto plněním dlužník uznal i zbytek dluhu. Při placení úroků přitom není důležité, v jaké výši jsou úroky ujednány, zda jde o úroky v zákonné výši nebo o úroky smluvní. Toto ustanovení je nutné vykládat v souladu s ustanovením § 1932 NOZ, který říká, že v případě, kdy dlužník plní bez určení na co plní, započte se plnění nejdříve na náklady již určené, pak na úroky z prodlení, poté na úroky a nakonec na jistinu.

¹⁰⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25.10.2007, sp. zn. 26 Odo 371/2006

¹⁰¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.5.2007, sp. zn. 33 Odo 438/2005

¹⁰² ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář - Svazek V. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2014, s. 602, ISBN 978-80-7478-369-2.

¹⁰³ HULMÁK, M. Občanský zákoník V: závazkové právo: obecná část (§ 1721-2054) : komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 1299. ISBN 978-80-7400-535-0.

Pro uznání není významné, zda placením úroků dlužník zamýšlel dluh uznat či nikoli.¹⁰⁴ Placením se ovšem rozumí pouze „aktivita“ dlužníka, nelze proto úpravu vztáhnout například na inkaso věřitelem z účtu dlužníka.¹⁰⁵ Za uznání dále nelze považovat ani plnění dluhu třetí osobou a stejně tak by uznáním nebylo ani písemné prohlášení, které by tato osoba ohledně dluhu učinila. Uznání je striktně omezeno na osobu dlužníka.

Uznání dluhu s sebou nese určité hmotněprávní i procesní důsledky. Předně hovoříme o vyvratitelné domněnce, že dluh v době uznání existoval v rozsahu, v jakém jej dlužník uznal. Tím je posíleno postavení věřitele ve chvíli, kdy nastane spor, jelikož věřitel již nemusí dokazovat, že dluh existoval, a naopak je důkazní břemeno přeneseno na dlužníka, který by existenci dluhu popíral. Odtud můžeme odvozovat zařazení uznání dluhu mezi utvrzovací instituty. Hmotněprávním důsledkem uznání je přerušení běhu promlčecí lhůty, kdy ode dne uznání počíná běžet nová, desetiletá promlčecí lhůta. Obdobný závěr ohledně počátku běhu promlčecí lhůty přinesl Nejvyšší soud již v roce 2007, když vyslovil názor, že: *„Při písemném uznání peněžitého závazku podle ustanovení § 323 odst. 1 obch. zák. začíná běžet nová čtyřletá promlčecí doba ve smyslu ustanovení § 407 odst. 1 obch. zák. již ode dne, kdy dlužník písemné uznání vyhotovil, a nikoli teprve jeho dojitím do sféry věřitele ke dni vyhotovení uznání nastává i vyvratitelná domněnka existence uznaného závazku.“*¹⁰⁶ Pokud však dlužník v obsahu uznání určil den, kdy svůj dluh splní, počíná promlčecí lhůta běžet až ode dne následujícího po tomto dni. Tato nová, prodloužená, promlčecí lhůta neplatí pro úroky a pro opakující se plnění, která se stanou splatnými až po dni uznání. Nová desetiletá promlčecí lhůta začne běžet i v případě, že dlužník svým právním jednáním učiněným v písemné formě uznal dluh již promlčený a není přitom rozhodující, zda o této skutečnosti věděl. Pro platnost uznání promlčeného dluhu je tedy požadovaná písemná forma.

Jak již bylo uvedeno, uznání může učinit pouze dlužník, a uznání třetí osobou, byť by to byl například ručitel, nemá pro uznání dlužníkem právní význam. Tento závěr potvrdil již v roce 2012 Nejvyšší soud: *„Uznání závazku podle ustanovení § 323 odst. 1 věty první obch. zák. je právním úkonem, který z*

¹⁰⁴ TINTĚRA, T. Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku. 1. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 184 - 185. Teoretik. ISBN 978-80-87576-75-5.

¹⁰⁵ HULMÁK, M. Občanský zákoník V: závazkové právo: obecná část (§ 1721-2054) : komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 1303. ISBN 978-80-7400-535-0.

¹⁰⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31.1.2007, sp. zn. 29 Odo 1297/2004

povahy věci nemůže učinit nikdo jiný než dlužník. To se odráží též v dikci této normy; zmíněný „někdo“ uznává svůj závazek. Z toho plyne, že i tam, kde je uznání závazku včleněno do smlouvy, je svou povahou právním úkonem jednostranným. Ze skutečnosti, že je obsaženo ve smlouvě, nelze tedy dovozovat ničeho. I kdyby ostatně mohlo jít o právní úkon dvoustranný, nebyl by tu důvod hodnotit jím založené zajištění jako kvalitnější než to, jež bylo učiněno právním úkonem jednostranným.“¹⁰⁷ Podobně je tomu i pro případ, kdy sice uznání provedl dlužník, ale osoba poskytující zajištění s ním nevyslovila souhlas. Tehdy je jí zachována možnost namítat promlčení dluhu, a toto lze předpokládat také pro uznání, ke kterému došlo konkludentním jednáním dlužníka, i tehdy pro zachování účinků vůči osobě poskytující zajištění je požadován její souhlas. Zákon však pro vyslovení souhlasu v žádném případě nestanovuje predepsanou formu.¹⁰⁸

Další možnost jak uznat dluh je upravena mimo ustanovení o uznání dluhu a to konkrétně v ustanovení § 1952 NOZ, kterým je upraven dlužní úpis. Důvodová zpráva k úpravě uvádí: *„Dlužník může ještě před dospělostí věřitelovy pohledávky nebo před splněním dluhu svůj dluh vůči věřiteli uznat nebo jinak potvrdit, že mu dluží. V takovém případě musí mít dlužník právo, aby mu věřitel dlužní úpis vrátil nebo jinak potvrdil, že bylo splněno.“* Dlužním úpisem je prohlášení dlužníka, které předá věřiteli, a které může být uznáním dluhu, pokud bude obsahovat všechny zákonem stanovené náležitosti pro uznání dluhu. Z toho vyplývá, že dlužní úpis může, ale nemusí, být uznáním dluhu, naopak uznání dluhu lze považovat za dlužní úpis. Dlužník je oprávněn při plnění úplném nebo částečném požadovat na věřiteli vrácení dlužního úpisu, vyznačení výše plnění nebo vydání potvrzení o pozbytí platnosti dlužního úpisu v určitém rozsahu. V případě nesplnění této povinnosti se věřitel dostane do prodlení a ponese s tím spojené následky. S vrácením dlužního úpisu dlužníku bez kvitance je spojena vyvratitelná domněnka, že dluh byl splněn, a pokud by věřitel tvrdil opak, musel by tuto skutečnost dokázat.¹⁰⁹

---

¹⁰⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25.9.2012, sp. zn. 32 Cdo 2940/2010

¹⁰⁸ TINTĚRA, T. Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku. 1. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 185 - 186. Teoretik. ISBN 978-80-87576-75-5.

¹⁰⁹ TINTĚRA, T. Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku. 1. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 186 - 187. Teoretik. ISBN 978-80-87576-75-5.

3.12. Směnka vlastní

Posledním institutem označitelným jako utvrzení, který je v praxi používán, ale jeho úpravu nenajdeme v ustanoveních NOZ, je směnka vlastní. Ačkoli není přímo utvrzovacím institutem, vykazuje vlastnost těmto institutům vlastní, a to sice posílení postavení věřitele a tím i dobytnosti dluhu. Úpravu tohoto jednoduššího typu směnky nalezneme v zák. č. 191/1950 Sb., Zákon směnečný a šekový, části druhé, konkrétně od ustanovení § 75. Směnka vlastní je cenný papír, musí být písemná, ale zákon nestanoví nutně písemnost ve formě listu papíru. Z toho lze usoudit možnost směnky vytesané do kamene nebo oddělené kůry stromu. Obsahem textu směnky je bezpodmínečný příslib výstavce zaplatit uvedenou směnečnou sumu remitentovi. Pro směnku vlastní je třeba pouze dvou subjektů: výstavce směnky, jakožto směnečný dlužník a věřitel (remitent), ten, jemuž má být hrazeno. Zákon požaduje pro text směnky uvedení:

a) označení, že jde o směnku, pojaté do vlastního textu listiny a vyjádřené v jazyku, ve kterém je sepsána;¹¹⁰

b) bezpodmínečný slib zaplatit určitou peněžitou sumu, kdy nejpoužívanější je formulace: „za tuto směnku zaplatí“, tehdy je obsaženo požadované označení směnka ve vlastním textu a zároveň vyjádřen bezpodmínečný příslib. Pokud je směnečná suma vyjádřena číselně a slovně a tyto údaje se liší, přednost má údaj vyjádřený slovně. Je-li uvedeno vícero písemných údajů o sumě a tyto se liší, platí nejnížší z nich;

c) údaj splatnosti, ale chybí-li, neznamená to nutně na rozdíl od jiných chybějících náležitostí, že je směnka neplatná. O směnce, ve které chybí údaj o splatnosti, platí, že jde o směnku, která je splatná na viděnou, tedy ve chvíli kdy je předložena;

d) údaj místa, kde má být placeno a pokud není uveden, má se za to, že platebním místem je místo vystavení a zároveň místem výstavcova bydliště;

e) jméno toho, komu nebo na jehož řad má být placeno;

f) datum a místo vystavení směnky;

g) podpis výstavce pod vlastním textem směnky. Jde-li o právnickou osobu jakožto výstavce, dovodila judikatura, že není nutné, aby bylo v samotném

---

¹¹⁰ Nebyl by tedy postačující například pouze nadpis „směnka“ pokud by nebylo toto slovo zařazeno do vlastního textu.

textu směnky uvedeno, na jakém základě fyzická osoba podepisující směnku zakládá svoje oprávnění jednat za právnickou osobu a tím i k podpisu.¹¹¹

Směnka je jakožto utvrzovací institut vhodná především pro případy, kde dlužník svůj dluh nesplní, a dojde tak k nutnosti věřitele vymáhat svůj nárok soudně. Pokud věřitel předloží soudu originál splatné směnky, o jejíž pravosti není pochyb, vydá soud na jeho návrh směnečný platební rozkaz, kterým uloží dlužníku, aby uhradil směnečnou sumu včetně příslušenství. Výhodou pro věřitele je tedy rychlost řízení a zjednodušení prokázání nároku. Další výhodou směnky je možnost velmi jednoduše zřídit ke směnce ručení třetí osoby, neboť k tomu postačuje podpis třetí osoby na směnce. Tehdy je postavení věřitele ještě více posíleno. V postavení dlužníka je při vystavení směnky vhodné mít na paměti, že vystavením směnky nezaniká původní dluh, nýbrž trvá, jak dovodila judikatura: „...plněním na zajišťovací směnku (na rozdíl od plnění z titulu ručení nebo od uspokojení věřitele z výtěžku zpeněžení zástavy) nezaniká zajištěná pohledávka a stejně tak plněním na zajištěnou pohledávku nezaniká pohledávka ze zajišťovací směnky.... Zajišťovací směnka má svůj vlastní právní osud, samo vyplnění zajišťovací blankosměnky (v souladu s dohodou o vyplnění) a plnění na zajišťovací směnku neznamena zánik zajišťovaného závazku.“¹¹²

Směnka bývá používána i pro případy tzv. dočasného zajištění ve spojení s jinými instituty. Jako příklad můžeme uvést banku, která poskytuje hypoteční úvěr, pro jehož zajištění bylo zvoleno zástavní právo, zároveň požaduje po dlužníkovi vystavení směnky ve chvíli, kdy zástava prozatím nedosahuje požadované hodnoty. Tomu může být například při poskytnutí úvěru k účelu stavby domu, kdy budoucí hodnota je určena odhadem specialisty, a banka tak chrání svoje finance.

---

¹¹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.3.2012, sp. zn. 29 Cdo 3180/2011

¹¹² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25.10.2012, sp. zn. 21 Cdo 2564/2011

4. MEZINÁRODNÍ SROVNÁNÍ

4.1. Obecně o závazkových vztazích s mezinárodním prvkem

V první řadě ve spojení s mezinárodním prostředím je vhodné uvést způsob řešení závazkových vztahů s mezinárodním prvkem. Tuto úpravu s platností pro český právní řád přináší zák. č. 91/2012, o mezinárodním právu soukromém (ZMPS), který nabyl účinnosti spolu s NOZ k 1.1.2014, a odráží tak změny, které nastaly v českém právním prostředí právě ve spojitosti s novou kodifikací občanského práva. O závazcích pojednává část čtvrtá, hlava XI., nazvaná závazková práva.

Ustanovení § 84 ZMPS přináší pravidlo pro aplikaci právní úpravy v návaznosti na přímo použitelné předpisy Evropské unie a mezinárodní smlouvy. Úprava obsažená v ZMPS se omezuje na otázky, které nejsou upraveny především těmito předpisy: Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17.6.2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I), nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11.7.2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II), nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22.12.2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, Úmluva o právu použitelném pro dopravní nehody, sjednaná v Haagu dne 4.5.1971. A dále pak Vídeňská úmluva o občanskoprávní odpovědnosti za jaderné škody, přijaté ve Vídni dne 21.5.1963, se Společným protokolem týkajícím se aplikace Vídeňské úmluvy a Pařížské úmluvy, přijatým ve Vídni dne 21.9.1988. Úprava ZMPS se vztahuje na otázky upravené v těchto předpisech pouze v případě, kdy úpravu v ZMPS připouštějí.

Ve spojení se zajištěním závazků není úprava ZMPS příliš rozsáhlá a to především z důvodu konkurence v mezinárodních dokumentech výše uvedených.¹¹³ Ustanovení § 91 ZMPS uvádí pouze, že:

(1) Zajištění závazku se řídí stejným právním řádem jako zajištěný závazek, ledaže jde o věcné právo nebo ze zákona nebo z povahy věci vyplývá něco jiného nebo strany nebo strana, která poskytla zajištění jednostranným projevem vůle, zvolí použití jiného práva. Zástavní právo k pohledávkám a jiným právům se řídí stejným právem jako pohledávka nebo jiné právo, k nimž zástavní

---

¹¹³ V tomto případě převládá úprava obsažená v Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17.6.2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I)

právo vzniklo, ledaže strany zvolí použití jiného práva. Volbou nebo změnou rozhodného práva nejsou dotčena práva třetích osob. Proti dlužníkovi lze uplatňovat jen ta práva, která vyplývají z právního řádu, kterým se řídí jeho zajištěný závazek.

(2) Stejným právním řádem, kterým se řídí závazek, se řídí i následky jeho porušení.

(3) Přechod práv a závazků ze zákona se řídí právním řádem rozhodným pro případy, jejichž právní úprava tento přechod stanoví, pokud z povahy věci nevyplývá něco jiného. Právo a závazek samotné se i nadále řídí právním řádem, kterým se do přechodu řídily.

Z uvedeného vyplývá, že mezi základní předpisy závazkového práva s mezinárodním prvkem patří Nařízení EU, tzv. Řím I., pro oblast smluvních závazků, a Řím II. pro oblast mimosmluvních závazků. O harmonizaci právních řádů v Evropě se snaží kromě Evropské unie i mnoho mezinárodních organizací, které se zabývají především přípravou a vzory nejruznějších mezinárodních úmluv. Mezi jinými lze jmenovat například komisy Organizace spojených národů UNCITRAL¹¹⁴ a institut UNIDROIT.¹¹⁵

4.2. Srovnání se slovenskou úpravou závazkového práva

Vzhledem k historickým poměrům byl pro tuto kapitolu jako nejvhodnější zvolen právní řád Slovenské republiky, jehož právní úprava bude v následujícím textu stručně popsána.

Úprava závazků na Slovensku je obsažena v zák. č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník (dále pouze OZ), konkrétně v osmé části v ustanovení §§ 488 - 852. Další úpravu nalezneme v zák. č. 513/1991 Zb. Obchodnom zákonníku, zákoně č. 311/2001 Zb., Zákoníku práce a zákoně č. 36/2005 Zb., o rodine.

Co se týče používání pojmů pohledávka a dluh, slovenská právní úprava tyto pojmy chápe stejně jako NOZ, tj. věřitel má vůči dlužníkovi pohledávku a dlužník vůči věřiteli dluh. Na rozdíl od naší aktuální právní úpravy zajištění a utvrzení dluhů však Slovenský občanský zákoník (OZ) v pátém oddíle, ustanovení §§ 544 – 558 vymezuje pouze jednu skupinu institutů, nikoli dvě jako český NOZ.

---

¹¹⁴ The United Nations Commission on International Trade Law

¹¹⁵ The International Institute for the Unification of Private Law

Věcně právní instituty jsou uvedeny v druhé části hlavy třetí od ustanovení § 151 OZ. Mimo OZ nalezneme, jak již bylo výše uvedeno, úpravu také v jiných právních předpisech, například slovenský Obchodní zákoník upravuje institut bankovní záruky, ručení, smluvní pokuty a uznání dluhu. Vzhledem k duplicitní úpravě je třeba rozlišovat pro jednotlivé případy, jaké úpravy bude použito, nicméně platí pravidlo, že úprava Občanského zákoníku se použije subsidiárně pro Obchodní zákoník. Je tomu tak především proto, že úprava Obchodního zákoníku není komplexní, a je třeba ji doplnit. Český právní řád se duplicitní úpravy vzdal přijetím NOZ. Úprava OZ instituty pojmenovává jako Zabezpečenie záväzku a řadí mezi ně:

- a) zmluvnú pokutu,
- b) ručenie,
- c) záložnú zmluvu (záložné právo),
- d) zádržné právo,
- e) zabezpečenie záväzkov prevodom práva,
- f) uznanie dlhu,
- g) dohodu o zrážkach zo mzdy a z iných príjmov,
- h) zábezpeku,

Smluvní pokutu nalezneme jak v Občanském zákoníku, tak její doplnění v Obchodním zákoníku, patří tedy mezi instituty s duplicitní úpravou. Smluvní pokutu lze ujednat pro případ porušení smluvní povinnosti jednou ze stran a dle ustanovení § 544 odst. 2 OZ je požadovaná písemná forma jak pro její ujednání, tak pro případnou změnu či zrušení. Právní řád ČR tuto striktní všeobecnou podmínku pro platnost smluvní pokuty v NOZ neobsahuje, nicméně tím není vyloučena úprava v jiném právním předpisu. V ujednání musí být určena výše nebo alespoň přesný způsob jejího určení, a to jak pro smluvní pokutu peněžitou, tak pro nepeněžitou.¹¹⁶ Je tím pravděpodobně sledována možnost stran kdykoli v průběhu trvání závazku zjistit, v jaké konkrétní výši aktuálně povinnost/nárok jsou.

Slovenská právní úprava OZ na rozdíl od NOZ stanoví pro porušení povinnosti subjektivní odpovědnost, tj. pokud si strany neujednají jinak, nárok na smluvní pokutu vznikne jen v případě zaviněného porušení smluvní povinnosti

---

¹¹⁶ OVEČKOVÁ, O.; ŽITŇANSKÁ, L. a kol. 2010. Základy obchodního práva 2. Bratislava: IURA EDITION, 2010, s. 87 – 88. ISBN 978-80-8078-345-7

pokutou zajištěné. Naopak tomu je v Obchodním zákoníku, kdy stejně jako dle NOZ postačuje objektivní odpovědnost. Věřitel není oprávněn požadovat náhradu škody způsobené porušením povinnosti, na kterou se vztahuje smluvní pokuta, a je oprávněn požadovat náhradu škody přesahující smluvní pokutu pouze v případě, že to bylo mezi stranami ujednáno. Smluvní pokuta je tedy považována za paušalizovanou náhradu škody. I ve slovenské právní úpravě je stanoveno moderační právo soudu pro případ nepřiměřeně vysoké smluvní pokuty, kterou může soud snížit s přihlédnutím k významu a hodnotě zabezpečované povinnosti, nemůže ji však zcela odpustit. Tato úprava je pro Slovensko relativně nová, neboť byla zavedená novelou až v roce 2008.¹¹⁷ Soud přihlédně také k výši způsobené škody v těch případech, kdy nebylo ujednáno, že věřitel může požadovat náhradu škody vedle smluvní pokuty, a také k tomu, o kolik případně smluvní pokuta převyšuje vzniklou škodu. Ujednání o smluvní pokutě přičítící se dobrým mravům je považováno za neplatný právní úkon.

Úprava ručení je v mnohém podobná úpravě naší. Ručení je definováno jako písemné prohlášení ručitele, který se zavazuje uspokojit věřitele pro případ, že dlužník svou povinnost nesplní. Rozdílné chápání přináší Občanský zákoník, který ručitelské prohlášení chápe jako dvoustranný právní úkon, a Obchodní zákoník, který jej považuje za jednostranný adresovaný právní úkon ručitele vůči věřiteli. Ručením lze zajistit jakýkoli závazek, nejen peněžitý. Věřitel má po celou dobu trvání závazku informační povinnost vůči ručiteli. I z tohoto důvodu je důležité, aby byla výše kdykoli zjištělná. Stejně jako česká právní úprava, požaduje i slovenský občanský zákoník předchozí výzvu věřitele adresovanou dlužníkovi před tím, než vyzve k plnění ručitele. Splněním ručitele mu vzniká regresní nárok vůči dlužníkovi.

Velmi kusá úprava je pro dohodu o srážkách ze mzdy či jiných příjmů. OZ stanoví pouze povinnost písemné formy pro dohodu, která nabývá účinnosti proti plátcí okamžikem jejího předložení. Naproti tomu NOZ písemnou formu nepožaduje. Limitem pro výši srážek je limit stanovený pro srážky při výkonu rozhodnutí a v případě, že by dohoda byla na vyšší částku, odporovala by zákonu, a v části převyšující zákonný limit by byla neplatná. Na rozdíl od právní úpravy

---

¹¹⁷ OVEČKOVÁ, O.; ŽITŇANSKÁ, L. a kol. 2010. Základy obchodního práva 2. Bratislava: IURA EDITION, 2010, s. 86 - 87. ISBN 978-80-8078-345-7

NOZ postrádá OZ ustanovení o nákladech spojených s tímto způsobem „zabezpečení závazků“, tj. zda náklady nese dlužník nebo plátce mzdy.

Zábezpeka, pro naši potřebu lze překládat jako jistota, není upravena jako obecné ustanovení „zabezpečení závazků, kdy ustanovení § 555 OZ uvádí, že závazek dát jistotu lze splnit *zriadením záložného práva alebo spôsobilými ručiteľmi*. Limitaci hodnoty jistoty stanoví na dvě třetiny odhadní ceny a pro vklady v peněžních ústavech a cenné papíry žádný limit neuvádí, tj. jistotou mohou být v celé své hodnotě. Česká právní úprava limit stanoví pro každý případ.

Uznání dluhu je dle slovenské úpravy chápáno stejně jako u nás jako institut, který věřiteli ulehčuje jeho postavení v případě, že dluh nebyl dobrovolně splněn, a je nutné přistoupit k soudnímu řízení. Pro uznání dluhu OZ požaduje písemnou formu. Uznání zakládá vyvratitelnou právní domněnku, že dluh v době uznání trval. Obsahovým požadavkem je určení výše a právního důvodu dluhu. Při uznání promlčeného dluhu je pro způsobení zamýšlených právních následků uznání nutné, aby ten, kdo dluh uznal, o jeho promlčení věděl. Na rozdíl od úpravy NOZ tedy v případě, že by tomu tak nebylo ať již z důvodu omylu faktického či právního, uznání by nemělo právní následky. Stejně jako NOZ spojuje zákon s uznáním dluhu počátek běhu nové, desetileté promlčecí doby.

Nejobsáhlejší úpravu v části věnující se „zabezpečení závazků“ přináší slovenský OZ pro zabezpečovací převod práva, který může závazek zabezpečit sám dlužník nebo třetí osoba, stejně jako dle úpravy NOZ. Pro smlouvu o zabezpečovacím převodu vlastnického práva požaduje zákon písemnou formu a nutnými náležitostmi jsou vymezení závazku a označení práva, které se převádí ve prospěch věřitele, dále uvedení práv a povinností stran po dobu trvání převodu. Jako další je uveden požadavek na ocenění převáděného práva v penězích, způsob výkonu a hodnotu nejnižšího podání pro případ dobrovolné dražby. Pokud právo převádí osoba odlišná od dlužníka, tj. třetí osoba, musí být ve smlouvě uvedeno také označení dlužníka. Do zániku zabezpečovacího převodu práva nesmí věřitel právo dále převést na jinou osobu ani ho jinak zatížit. Pokud dlužník svůj dluh nesplní a věřitel přistoupí k výkonu zabezpečovacího převodu práva, musí minimálně třicet dnů před jeho započítáním toto písemně oznámit dlužníkovi a osobě, která zabezpečení poskytla, obdobně jak požaduje NOZ. Z uvedeného vyplývá, že právo, které bylo na věřitele dočasně převedené, na něj nesplněním

povinnosti nepřechází, nýbrž k uspokojení pohledávky je nutné jej zpeněžit smluveným způsobem. Z výtěžku výkonu zabezpečovacího převodu práva věřitel uspokojí svou pohledávku včetně příslušenství a účelně vynaložených nákladů a případnou zbývající část je povinen vydat osobě, která zabezpečení poskytla. Zánikem závazku zaniká i převod a právo přechází bez dalšího zpět na osobu, která jej poskytla.

Úpravu Záložné zmluvy nalezneme v ustanoveních o věcných právech, konkrétně v hlavě třetí nazvané práva k cudzím veciam spoločne s právnou úpravou zádržného práva. Zástavou může být věc nebo právo a jejím poskytovatelem jak sám dlužník, tak i třetí osoba. Právní úprava pro zástavní smlouvu požaduje písemnou formu, výjimkou jsou případy, kde je zástavní právo zřízeno k movité věci, která je zároveň odevzdaná věřiteli. Zástavní právo lze zřídit k zajištění peněžité i nepeněžité pohledávky, jejíž hodnota musí být kdykoli během trvání zajištění přesně zjistitelná. Stejně jako dle NOZ lze zajistit i pohledávku budoucí, která teprve vznikne. Vznik zástavního práva spojuje slovenská úprava s registrací v Notárskom centrálnom registri záložných práv a pro nemovitosti v katastri nehnuteľnosť.

ZÁVĚR

Závěrem této práce lze shrnout, že v českém právním prostředí je „novou“ úpravou vytvořen dobrý základ závazkových vztahů. S ohledem na původ již neplatného Občanského zákoníku můžeme považovat za vhodný krok přistoupit nikoli pouze k další novelizaci, nýbrž k vytvoření nového kodexu. Aktuálně platná právní úprava rozděluje zajišťovací instituty na dva druhy: zajištění a utvrzení. Jednotlivé instituty byly rozřazeny podle své skutečné funkce. Zajištění přináší věřiteli možnost uspokojit svůj nárok náhradním způsobem, tj. nahrazuje primární plnění. Mezi zajišťovací instituty je řazeno: ručení, finanční záruka, zajišťovací převod práva, dohoda o srážkách ze mzdy nebo jiných příjmů, zástavní právo, podzástavní právo, zadržovací právo. Svými vlastnostmi na pomezí stojí závdavek. Utvrzení, které má spíše funkci posilující, není schopné věřiteli nahradit, co dlužník dobrovolně nesplní. Mezi utvrzovací instituty patří smluvní pokuta a uznání dluhu. Každý z institutů zajištění a utvrzení má svá uplatnění. Některé jsou v praxi používány více (zástavní právo, ručení), jiné méně (dohoda o srážkách ze mzdy). Důležitá je možnost stran zvolit si dle svých potřeb jeden či více způsobů podle svého uvážení.

Právní úprava obligací je dispozitivní, důraz je kladen na autonomii vůle, a zákon připouští možnost se ujednáním stran od ustanovení zákona odchýlit, tedy vhodně přizpůsobit úpravu pro jednotlivé konkrétní případy a životní situace. Smluvní volnost závazků lze považovat za krok správným směrem. Pokud strany mají zájem se právně vázat, je vhodné ponechat jim určitou volnost. Právní úprava se přitom svými ustanoveními snaží závazkovým vztahům vetknout určitý rámec, a tím zajistit minimální ochranu stran, aby ani jedna z nich nebyla nepřiměřeně znevýhodněna. Pouze kvalitní úprava v kodexu občanského práva však společnosti pro správné fungování nemůže postačovat. Je nutné, aby i další, návazné předpisy směřovaly stejným směrem a neumožňovaly dlužníkům „zbavit se“ svých povinností. To dle mého názoru právní úprava částečně umožňuje. Důležitou roli má tedy stále vůle dlužníka a jeho hospodářská situace, stejně jako tomu bylo v průběhu historie, a ať jsou instituty zajištění či utvrzení zvoleny sebekvalitněji, stoprocentní jistotu věřitele na uspokojení jeho nároku nelze očekávat. Ohrožení postavení věřitele můžeme v našem prostředí pozorovat také

ve spojení se silícími tendencemi prosazujícími názor, že dlužníka je nutné jako „slabší stranu“ závazkového vztahu chránit, v tomto duchu je přijímána i právní úprava. Potvrzení tohoto názoru lze sledovat například v moderačním oprávnění soudu, který na návrh dlužníka může snížit ujednanou smluvní pokutu, pokud její výši shledá za nepřiměřenou. Nová právní úprava zajištění a utvrzení dluhů však tento názor také v několika případech vyvrací. Mezi jinými můžeme jmenovat například písemné uznání promlčeného dluhu bez nutnosti výslovně uvést informaci o promlčení, objektivní odpovědnost za porušení povinnosti spojené se smluvní pokutou nebo upuštění od požadavku písemné formy ujednání smluvní pokuty.

Z pohledu věřitele lze považovat za vhodné zajišťovací a utvrzovací instituty kombinovat. Každé porušení závazku by mělo být, dle mého názoru, mimo jiné spojeno se smluvní pokutou, neboť pokud se někdo rozhodne smluvně vázat, mělo by být jeho cílem závazek splnit. Známé „*pacta sunt servanda*“ je jedním ze znaků závazkového práva. I druhý utvrzovací institut, kterým je uznání dluhu, považuji za institut s velkým potenciálem, jehož možností není plnohodnotně využíváno. Vhodnou formulací písemného uznání dluhu lze například zhojit vady předchozích ujednání o dluhu, dodatečně uzavřít dohodu o splnění dluhu ve splátkách pod hrozbou ztráty výhody splátek pro případ prodlení dlužníka, a v neposlední řadě také možnost změnit orgán, který bude rozhodovat v případě sporu. Tak lze například nahradit zdoluhavé správní řízení ve srovnání rychlejším řízením před obecným soudem.

Ačkoli aktuální právní úpravu lze v mnohém považovat za účelnější, než předchozí právní úpravu, stále nalezneme určité mezery. Ty však, dle mého názoru, nalezneme spíše mimo ustanovení NOZ o zajištění a utvrzení dluhů. Předně by bylo vhodné uvažovat o větší „penalizaci“ osoby, která neplní své závazky. Aktuální společnost si již zvykla na pojem nucený výkon rozhodnutí a exekuce, a zdá se, že pro dlužníka, který neplní své závazky, již možné následky tohoto postupu nejsou dostatečnou motivací k tomu, aby dluh dobrovolně splnil. Historický trest ztráty cti byl pro dlužníky pravděpodobně větší újmou než dnešní majetkový postih. V tomto ohledu bohužel naše společnost nepostupuje správným směrem. Za možné řešení by byla například určitá forma veřejného seznamu dlužníků, kteří neplní své závazky. Tak by každý mohl zjistit, s kým jedná.

RESUMÉ

It is appropriate to describe parts of this thesis and its purpose at the beginning. A theme of this thesis is "Legislation of the securing and affirmation of debt". This thesis provides one of the important areas of private law. The theme was chosen on a basis of two different impulses. The first one is the fact that legislation in the Czech Republic recently underwent changes caused by an adoption of the new Civil Code. Czech legal environment is liberated itself from duplicating existing arrangements provided by the Civil Code and the Commercial Code.

From this perspective can be appropriate suitable to show current possibilities of the securing and affirmation of debt that offers us new legislation in the following text so the reader can learn more about all possible institutes. The purposes of this thesis are, if possible, comprehensively summarized individual institutes and show its advantages and disadvantages. The second impulse, which led to the election of the topic of this thesis, is topicality of this issue for the society and each of us. Everyone often hears or reads that every second family "has a loan" or how many executions were ordered in the Czech Republic for the past period. It can be considered important to deal with the securing and affirmation of debt because this is a topic of present society.

The thesis is based on a current literature. Because of the fact that this legislation has not a long tradition, also the older literature is included for a more comprehensive view. This thesis is oriented almost exclusively towards the domestic legal environment and is divided into four chapters. The first chapter is devoted to the history of obligations. In the beginning there is described development in Rome, followed by development in Bohemia. It is described through the centuries to present days. The second chapter contains definitions of the most important terms that help us to better understand the following text. For example there are included definitions of property law, obligations, the securing and affirmation of debt. The third chapter called institutes of the securing and affirmation of debt in actual law is the most important of all the chapters. There are described all the possibilities of securing and affirmation of debt. For example the right of lien, the right of retention, a penalty or recognition of debt. The last

chapter is divided into two parts. The first one briefly describes legislation with an international element. The second part of this chapter contains a comparison of Czech and Slovak legislation. That can be also understood as a comparison of past and current legislation in Bohemia.

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ

1. Literatura

a. Česká

- BĚLOHLÁVEK, A. J. *Nový občanský zákoník: srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, 829 s., ISBN 978-80-7380-413-8
- FIALA, J.; KINDL, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. I. díl. § 1-487*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s. 2009, 904 s., ISBN 978-80-7357-395-9
- FIALA, J.; KINDL, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. II. díl. § 488-880*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s. 2009, 788 s., ISBN 978-80-7357-395-9
- GIESE, E.; DUŠEK, P. et al. *Zajištění závazků v České republice. 2. přeprac. a dopl. vyd., Praha : Beck, 2003. 356 s., ISBN 80-7179-658-1*
- HULMÁK, Milan. *Občanský zákoník V: závazkové právo: obecná část (§ 1721-2054) : komentář*. Praha: C.H. Beck, 2014, 1335 s., ISBN 978-80-7400-535-0.
- HURDÍK, Jan et al. *Občanské právo hmotné: Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, 308 s., ISBN 978-80-7380-377-3
- KINCL, J.; URFUS, V.; SKŘEJPEK, M. *Římské právo. 2., dopl. a přeprac. vyd., Praha: C.H. Beck, 1995, 386 s., Právnické učebnice (C.H. Beck), ISBN 80-7179-031-1*
- MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Linde Praha a.s., 1997, 572 s., ISBN 80-72010-45x
- RABAN, Přemysl, et al. *Občanské právo hmotné: Relativní majetková práva*. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2013, ISBN 978-80-87713-10-5
- RABAN, Přemysl, et al. *Občanské právo hmotné: závazkové právo*. Brno: Václav Klemm - Vydavatelství a nakladatelství, 2014, 528 s., ISBN 978-80-87713-11-2

- SCHELLE, K.; TAUCHEN, J. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Ostrava: Key Publishing, 2012, 1019 s., Právo (Key Publishing), ISBN 978-80-87475-16-4
- ŠTENGLOVÁ, I. *Přehled judikatury ve věcech občanskoprávních závazkových vztahů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, 1156 s., Judikatura (Wolters Kluwer), 64. sv. ISBN 978-80-7357-576-2
- ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář - Svazek V*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2014, 1700 s., ISBN 978-80-7478-369-2
- TINTĚRA, T. *Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku*. Praha: Leges, 2013, 200 s., Teoretik, ISBN 978-80-87576-75-5

b. Zahraniční

- OVEČKOVÁ, O.; ŽITŇANSKÁ, L. a kol. *Základy obchodného práva 2*. Bratislava: IURA EDITION, 2010, ISBN 978-80-8078-345-7

2. Články

a. České

- ČERVINKA, M. *Obecně k zajištění a utvrzení dluhů podle NOZ*, dostupné online z [poslední návštěva 15.2.2015]: <http://www.epravo.cz/top/clanky/obecne-k-zajisteni-a-utvrzeni-dluhu-podle-noz-93481.html>
- DRAŽKA, Š. *Závazkové právo nového občanského zákoníku VI.*, dostupné online z [poslední návštěva 21.5.2015]: <http://www.kn.cz/clanek/zavazkove-pravo-noveho-obcanskeho-zakoniku-vi>
- ELIÁŠ, K.: *Zajišťovací převod práva v osnově nového občanského zákoníku*. Bulletin advokacie, 2011, č. 1-2, str. 72 a násl.

- HAVLÍK, M. *Pojetí smluvní pokuty v NOZ s akcentem na (ne)moderaci smluvní pokuty*, dostupné online z [poslední návštěva 20.3.2015]: <http://www.epravo.cz/top/clanky/pojeti-smluvni-pokuty-v-noz-s-akcentem-na-nemoderaci-smluvni-pokuty-92058.html>
- JOUZA, L. *Uplatňování občanského zákoníku v pracovněprávních vztazích*, Bulletin advokacie, 2014, č. 4, str. 44 a násl.
- JOUZA, L. *Nový občanský zákoník a pracovněprávní vztahy*, dostupné online z [poslední návštěva: 23.2.2015]: <http://www.cssz.cz/cz/casopis-narodni-pojisteni/archiv-vydanych-cisel/clanky/judr-ladislav-jouza-novy-obcansky-zakonik-a-pracovnepravni-vztahy.htm>
- KMENT, V. *Závdavek – návrat již dlouho známého institutu*, dostupné online z [poslední návštěva 27.2.2015]: <http://www.epravo.cz/top/clanky/zavdavek-navrat-jiz-dlouho-znameho-institutu-94262.html>
- NĚMEC, R. *Zajištění závazků podle nového občanského zákoníku*, dostupné online z [poslední návštěva 20.2.2015]: <http://pravniciradce.ihned.cz/c1-52130100-zajisteni-zavazku-podle-noveho-obcanskeho-zakoniku>
- NITSCHNEIDEROVÁ, Z. *Zástavní právo podle nového občanského zákoníku*, dostupné online z [poslední návštěva 21.3.2015]: <http://www.epravo.cz/top/clanky/zastavni-pravo-podle-noveho-obcanskeho-zakoniku-91605.html>
- PARMA, J. *Zajišťovací převod práva dle budoucí zákonné úpravy a současný přístup*, dostupné online z [poslední návštěva 17.3.2015]: <https://www.obczan.cz/clanky/zajistovaci-prevod-prava-dle-budouci-zakonne-upravy-a-soucasnu-pristup>
- RICHTER, T. *Zajištění dluhů podle nového občanského zákoníku – základní otázky a obecná úprava*, Obchodněprávní revue, 2013, č. 7–8, s. 193 a násl.
- TINTĚRA, T. *Několik poznámek k uznání dluhu jako způsobu zajištění závazku*. Právní rádce, 2010, č. 10, s. 12 a násl.

- VRÁNA, L. *Co přinese nový občanský zákoník v oblasti poskytování záruk*, dostupné online z [poslední návštěva 10.3.2015]: <http://www.epravo.cz/top/clanky/co-prinese-novy-obcansky-zakonik-v-oblasti-poskytovani-zaruk-86372.html>

b. Zahraniční

- ŠTEFANČÍKOVÁ, A. F. *Zadržné právo jako významný zabezpečovací institut*, dostupné online z [poslední návštěva 20.3.2015]: <http://www.epravo.sk/top/clanky/zadrzne-pravo-ako-vyznamny-zabezpecovaci-institut-2818.html>

3. Judikatura

- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 4. 2009, sp. zn. 33 Odo 1507/2006,
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.11.2006, sp. zn. 29 Odo 350/2006
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.8.2011, sp. zn. 32 Cdo 3867/2009
- Rozsudek Vrchního soudu ČR ze dne 3.3.1997, sp. zn. 5 Cmo 649/95
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.8.2014, sp. zn. 29 Cdo 4340/2011
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.5.2014, sp. zn. 21 Cdo 828/2014
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 6.11.2007, sp. zn. 21 Cdo 3477/2006
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25.10.2007, sp. zn. 26 Odo 371/2006
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.5.2007, sp. zn. 33 Odo 438/2005
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.1.2007, sp. zn. 29 Odo 1297/2004

- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25.9.2012, sp. zn. 32 Cdo 2940/2010
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.3.2012, sp. zn. 29 Cdo 3180/2011
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25.10.2012, sp. zn. 21 Cdo 2564/2011

4. Právní předpisy

a. České

- Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 91/2012 Sb., Zákon o mezinárodním právu soukromém
- Zákon č. 191/1950 Sb., Zákon směnečný a šekový

b. Zahraniční

- Zákon č. 40/1964 Zb., Občiansky zákonník
- Zákon č. 513/1991 Zb., Obchodný zákonník